

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**NEENAKOMERNOST RAZDELITVE DOHODKA IN
GOSPODARSKA RAZVITOST V EU**

Ljubljana, julij 2008

LENART MILAN LAH

IZJAVA

Študent LENART MILAN LAH izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. MARJANA SENJURJA, rednega profesorja, in da dovolim objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis:

KAZALO VSEBINE

UVOD	1
1 TEORIJA POVEZANOSTI MED RAZVOJEM DRŽAV IN NEENAKOSTJO	2
1.1 VPLIVI NEENAKOSTI NA RAST	5
2 MERE NEENAKOSTI.....	7
2.1 LORENZOVA KRIVULJA.....	7
2.2 GINIJEV KOEFICIENT.....	9
2.3 ATKINSONOV IN THEILOV INDEKS	9
3 IZBIRA MERE, BAZE PODATKOV IN DRŽAV ZA ANALIZO	11
3.1 IZBIRA DRŽAV	12
3.1.1 Razvitejše države EU	13
3.1.2 Slabše razvite države EU	13
4 ANALIZA	14
4.1 KONVERGENCA RAZVITIH (EU–14).....	17
4.1.1 Obdobje 1980–1989	18
4.1.2 Obdobje 1990–1999	20
4.1.3 Obdobje 2000–2004	22
4.2 DIVERGENCA MANJ RAZVITIH DRŽAV EU.....	23
4.2.1 Obdobje 1990–1999	25
4.2.2 Obdobje 2000–2003	27
4.3 VELJAVNOST KUZNETSOVE HIPOTEZE.....	28
5 REZULTATI.....	32
5.1 FAKTORJI NEENAKOSTI	33
SKLEP.....	36
LITERATURA IN VIRI.....	38

KAZALO SLIK IN TABEL

Kazalo tabel

<i>Tabela 1: Povprečje Ginijevih koeficientov in razvitosti EU–14 v obdobjih 1980–1989, 1990–1999, 2000–2004</i>	19
<i>Tabela 2: Povprečje Ginijevih koeficientov in razvitosti osmih tranzicijskih držav v obdobjih 1986–1989, 1990–1999, 2000–2003</i>	25

Kazalo slik

<i>Slika 1: Kuznetsova krivulja</i>	3
<i>Slika 2: Lorenzova krivulja in Ginijev koeficient</i>	8
<i>Slika 3: Spremembe Ginijevih koeficientov v EU–14, 1980–2004</i>	16
<i>Slika 4: Spremembe Ginijevih koeficientov v tranzicijskih državah, 1986–2003</i>	17
<i>Slika 5: Gibanje povprečja Ginijevih koeficientov v EU–14 in tranzicijskih državah v obdobjih 1980–1989, 1990–1999, 2000–2004</i>	23
<i>Slika 6: Gibanje Ginijevih koeficientov EU–14 in tranzicijskih držav v obdobjih osemdesetih, devetdesetih in novem tisočletju</i>	28
<i>Slika 7: Veljavnost Kuznetsove hipoteze leta 1990</i>	30
<i>Slika 8: Neenakost in razvitost držav EU leta 2003</i>	32

UVOD

Eden izmed temeljnih ciljev države je zagotoviti čim višjo stopnjo gospodarske rasti. Gospodarska rast je pojem, ki implicitno zagotavlja višje dohodke državljanov v prihodnje in s tem dvig življenjskega standarda. Seveda to ne pomeni, da bodo vsi državljani na boljšem, saj se bo rast obrestovala nekaterim bolj, nekaterim manj. Kolikšen del je tistih, ki bodo z napredkom države na boljšem, je v veliki meri odvisno od stopnje neenakosti porazdeljevanja dohodka. Tako se na tem mestu porajajo številna vprašanja glede povezanosti gospodarske rasti, gospodarske razvitosti in neenakosti. Ali neenaka oziroma enaka porazdelitev dohodka spodbuja ali zavira gospodarsko rast? Ali je možno povezati stopnjo razvitosti držav in dohodkovno neenakost? Kako politika države vpliva na zmanjševanje oziroma povečevanje neenakosti porazdelitve dohodka? Vsa ta vprašanja so v veliki meri postala aktualna po drugi svetovni vojni, ko je ameriški ekonomist Simon Kuznets leta 1955 objavil svojo znamenito hipotezo o gibanju dohodkovne neenakosti v času razvoja države.

Vse do danes so opravili vrsto analiz in objavili mnogo člankov, ki so iskali povezavo med neenakostjo porazdelitve dohodka, gospodarsko rastjo in razvitostjo ter na ta način neposredno potrjevali ali zavračali Kuznetsovo hipotezo. Dobljeni rezultati se med seboj močno razlikujejo, saj nekateri poudarjajo pozitivno povezanost neenakosti porazdelitve dohodka in gospodarske rasti, drugi negativno, tretji pa kakršnokoli povezanost zavračajo. Rezultat tega je dejstvo, da neka splošna idealna stopnja neenakosti porazdelitve dohodka za rast ostaja neznanka oziroma je zelo verjetno, da taka stopnja sploh ne obstaja, saj so si države in njihovi sistemi med seboj preveč raznoliki. Veliko bolj verjeten se tako zdi cilj, da poiščemo optimalne stopnje neenakosti porazdelitve dohodka glede na določeno stopnjo razvitosti in povezanosti držav.

V diplomskem delu se osredotočam na preučevanje neenakosti porazdelitve dohodka in gospodarske razvitosti držav članic Evropske unije. Te delimo v dve skupini, in sicer tako, da prvi sklop držav zajema prvotnih 14 članic EU¹ (brez Luksemburga), ki predstavljajo razvitejše države EU, v drugo skupino držav pa je vključenih 8 tranzicijskih držav, ki so v Unijo vstopile leta 2004 in so nekoliko manj razvite kot predstavnice prve skupine. Cilj

¹ V nadaljevanju EU-14.

naloge je pokazati, kako se je gibal neenakost porazdelitve dohodka z razvojem v teh dveh skupinah držav v zadnjih desetletjih in kaj lahko pričakujemo v prihodnje.

Diplomsko delo začnem s kratkim pregledom najpomembnejših del na preučevanem področju. Sledi predstavitev nekaterih splošno sprejetih mer neenakosti. Obsežnejši del pa predstavlja analiza držav v izbranih letih in interpretacija dobljenih rezultatov.

1 TEORIJA POVEZANOSTI MED RAZVOJEM DRŽAV IN NEENAKOSTJO

V zadnjih petih desetletjih se je mnogo razpravljalo o različnih vidikih posledic neenakosti. Nekateri trdijo, da država, ki s pomočjo različnih davkov od dohodka in kapitala ter transferji prerazporeja dohodek, povzroča le distorzije v gospodarstvu. Druga stran pa zagovarja stališče, da je distribucija dohodka pomembna in da je prerazdeljevanje dohodka učinkovito po Paretu, kar pomeni, da nekateri z njo pridobijo, drugi pa nič ne izgubijo (Stiglitz in Furman, 1998). Delitev na obe strani v politični ekonomiji ni nič novega, saj gre za bistveno vprašanje povezave med ekonomijo in državo: ali naj se država vmešava v ekonomske procese ali naj bo njena vloga čim manjša (t. i. laissez faire politika).

Ključno je torej vprašanje, kakšen vpliv ima bolj enaka porazdelitev dohodka na razvoj države. Vsi tisti, ki pravijo, da obstaja pozitivna povezava med enakostjo in razvitostjo, implicitno zagovarjajo pomembnejšo vlogo države v ekonomskih procesih. Med take lahko štejemo bržkone tudi Simona Kuznetsa (1955), čigar hipoteza predpostavlja, da se bo neenakost v razvitih državah znižala predvsem zato, ker bodo države vključile v svojo politiko socialno redistribucijsko komponento.

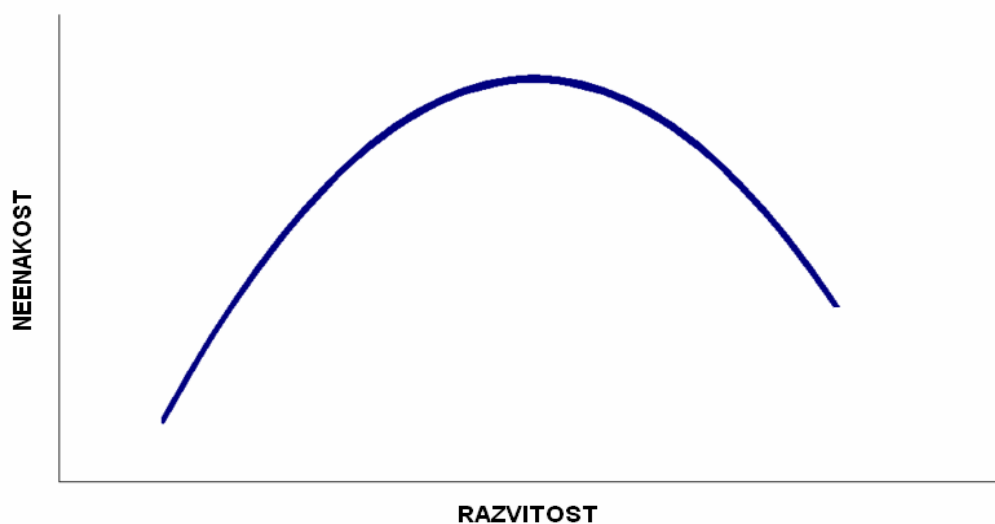
Mnogi pa se s Kuznetsom ne strinjajo, saj naj bi bila njegova analiza naravnana preveč teoretsko, brez zadovoljive empirične podprtosti. V zadnjih letih je seveda na voljo mnogo več podatkov, kot jih je bilo po drugi svetovni vojni, ko je Kuznets objavil svoj prispevek, kar seveda omogoča natančnejšo analizo in zanesljivejše rezultate. Klaus Deininger in Lyn Squire (1996), ki spadata v zadnjih letih zagotovo med pomembnejše avtorje na tem področju, sta objavila kvalitetno empirično analizo, katere rezultati ne potrjujejo

Kuznetsovih predvidevanj. Vloga države in njene politike naj bi bila po njunem mnenju omejena do te mere, da ne bi imela nikakršnega vpliva na investicije in s tem ogrožala prihodnje rasti.

Poleg iskanja negativne ali pozitivne povezave med neenakostjo porazdelitve dohodka in razvitostjo so pomembne študije, ki iščejo mehanizme, preko katerih naj bi neenakost vplivala na bodoči razvoj držav. Pri teh raziskavah je poudarek na preučevanju vpliva neenakosti na rast, medtem ko so Kuznets in prej omenjeni avtorji več pozornosti posvetili preučevanju vpliva rasti in razvoja na neenakost.

Simon Kuznets leta 1955 s svojim prispevkom postavi temelje za nadaljnje preučevanje razmerja med neenakostjo porazdelitve dohodka ter razvojem držav. Njegova hipoteza pravi, da se z razvojem države neenakost najprej poveča, nato pa pade proti prvotnemu stanju. Tako ima »Kuznetsova« krivulja, prikazana v sliki 1², značilno obliko grbe (angl. *Hump-shaped curve*).

Slika 1: Kuznetsova krivulja

Vir: Simon Kuznets, 1955; Lasten prikaz

Kuznetsova krivulja pravi, da se neenakost v predindustrijskih družbah prvotno poveča, saj tranzicija družbe iz agrarnega v bolj urban industrijski sektor, kjer so zaslužki večji,

² Kuznets (1955) je gibanje neenakosti z razvojem le opisal, ni ga pa tudi grafično prikazal, tako da ni popolnoma jasno, kolikšen je padec krivulje po doseženi točki maksimuma.

povzroči razkorak v zasluhkih med delavci v mestu in tistimi, ki so ostali v ruralnem okolju. Nadaljnji vzvod za povečanje neenakosti je dejstvo, da so zasluhki v ruralnem sektorju med seboj dokaj podobni, medtem ko se zasluhki v mestih med seboj močno razlikujejo. Ko se družba razvije do mere, da omogoči masovno izobraževanje svojim prebivalcem, se začne neenakost zmanjševati in posledično začne Kuznetsova krivulja upadati. Drug argument za zmanjševanje neenakosti je ta, da se z bogatenjem države okrepi njena socialna politika, ki z raznimi transferji začne prerazdeljevati dohodke od bogatejših članov do tistih dohodkovno bolj ogroženih.

Kljub temu da ni na voljo zadostnega števila relevantnih podatkov, ki bi omogočili empirično analizo na podlagi večjega števila držav v daljšem časovnem obdobju ter s tem dali večjo težo Kuznetsovi tezi, so argumenti, ki jih navaja, dokaj prepričljivi. Tako bi se lahko strinjali z njegovimi ugotovitvami, da gre bržkone vsaka družba v svojem razvoju skozi obdobje, ko se neenakost med prebivalci močno poveča in nato spet upade. Empirično je hipotezo težko potrditi³, saj podatkov o neenakosti pred industrijskim razvojem razvitih držav skorajda ni ali pa so nerelevantni. Prav vedno bolj kakovostne baze podatkov ter vključitev večjih vzorcev držav dajejo prednost rezultatom novejših analiz, ki so tako empirično zanesljivejše.

V zadnjem času se Klaus Deininger in Lyn Squire (1996) uvrščata med bolj znane ekonomiste na področju preučevanja vplivov neenakosti porazdelitve dohodka. S člankoma »*A New Data Set Measuring Income Inequality (1996)*« in čez dve leti objavljeno, nekoliko dodelano verzijo »*New ways of looking at old issues (1998)*« sta postavila novo prelomnico na tem področju. Uspelo jima je namreč pridobiti kakovostne podatke o neenakosti za vrsto držav v daljšem časovnem obdobju. Iz omenjenih prispevkov lahko povzamemo tri bistvene ugotovitve:

1. Strah, da bo gospodarska rast sistematično povzročala negativne posledice na neenakost porazdelitve dohodka, je povsem odveč.
2. Neenaka porazdelitev premoženja lahko zavre visoko gospodarsko rast bolj kot neenaka porazdelitev dohodka. Tako naj bi bil glavni cilj redistribucijske politike

³ Kuznets (1955) v zaključku članka pravi: "The paper is perhaps 5 per cent empirical information and 95 per cent speculation, some of it possibly tainted by wishful thinking." (Pet odstotkov ugotovitev članka je podkrepjenih z empiričnimi podatki, ostalo so predvidevanja, ki se jim se morda pozna vpliv zelenega mišljenja).

zagotoviti ljudem možnost, da najamejo kredite, kar naj bi povečevalo njihovo sposobnost za investiranje in s tem rast.

3. Redistribucijska politika bo dobra za revnejši del prebivalstva le v primeru, da ne bo omejevala zmožnosti za investiranje.

Prav premoženje in ne dohodek naj bi bilo po njunem mnenju ključno merilo neenakosti, tako da sta v kasnejšem članku analizirala podatke o Ginijevih koeficientih premoženja.⁴ Ta koeficient naj bi bil torej pomembnejši od dohodkovnega, tako da bi mu morali v prihodnje nameniti več pozornosti.

1.1 Vplivi neenakosti na rast

Ali obstaja povezava med neenakostjo porazdelitve dohodka in gospodarsko razvitostjo oziroma rastjo, je le en del zgodbe, s katerim so se v zadnjih desetletjih ukvarjali mnogi avtorji, med drugim tudi zgoraj predstavljeni. Drugi del zgodbe pa je, kako neenakost vpliva na rast države.

Zagovorniki teze, da višja stopnja neenakosti pozitivno vpliva na gospodarstvo, se sklicujejo na tradicionalno teorijo, ki pravi, da bo večja neenakost povzročila povečanje varčevanja, s tem pa tudi večjo akumulacijo kapitala in posledično višjo rast. Tako Kaldor (1957) meni, da se vse plače porabijo in le dobički zagotavljajo akumulacijo kapitala. Pasinetti (1962) podpira pozitiven vpliv neenakosti z argumentom, da imajo bogatejši manjšo mejno nagnjenost k potrošnji. To pomeni, da bo neenakost, ki zagotavlja bogatim še višje relativne dohodke, preko zmanjšanja potrošnje in posledično zvišanja stopnje varčevanja prispevala k rasti. Vsesplošen argument zagovornikov pozitivnih učinkov neenakosti pa izvira iz misli Josepha Schumpetra. Ta trdi, da bo neenakost vodila v višjo stopnjo podjetništva, povečano intenzivnost dela in večjo akumulacijo kapitala prek višje stopnje varčevanja (Siebert, 1998).

Argumenti, ki izpostavljajo negativne učinke neenakosti, so številčnejši. Obstajajo trije splošno sprejeti mehanizmi, skozi katere naj bi neenakost porazdelitve dohodka negativno vplivala na prihodnost države:

⁴ Prevod izraza asset (land) distribution, ki ga Deininger in Squire uporabljata v članku »*New ways of looking at old issues* (1998)«.

1. Fiskalna politika–Alesina in Rodrick (1994) zagovarjata tezo, da višja kot je neenakost, večji so pritiski na vlado po povišanju davčnih stopenj. To pa destimulira varčevanje in akumulacijo kapitala, kar se odraža v nižji rasti.
2. Politična stabilnost–S povečano neenakostjo se poveča tudi politična nestabilnost, ki pa negativno vpliva na rast preko znižane stopnje investicij (Alesina in Perotti 1996, Benabou 1996, Benhabib in Rustichini 1996)⁵. Polarizacija v državi naj bi namreč privedla do tega, da se posamezne interesne skupine zaprejo same vase. Tako nekatere izmed teh skupin pridobijo politično moč ter s tem nadzor nad gospodarstvom, kar pa naj bi vodilo v kartelizacijo, zaprtost trgov in splošno izgubo učinkovitosti.
3. Človeški kapital–Akumulacija človeškega kapitala bo nizka v primeru, da je sposojanje oteženo in drago, saj revnejši prebivalci ne bodo imeli možnosti investirati v človeški kapital. Neenakost v porazdelitvi dohodka s tem povzroča nek začaran krog revnih. To se odraža v nižjem povprečnem nivoju delovne sile.

Pak Hung Mo je v svojem članku »Income inequality and economic growth«, objavljenem leta 2000, dokazal, da je najpomembnejši kanal, skozi katerega neenakost vpliva na rast, redistribucija (fiskalna politika), najmanj pomemben pa je človeški kapital. Opozarja pa, da je negativen vpliv neenakosti bolj kompleksne narave, saj naj bi bil prisoten v vseh vejah gospodarstva.

Iz opisanega je razvidno, da je tematika neenakosti porazdelitve dohodka zelo aktualna tema. Če poskušamo strniti teoretično podlago, lahko trdimo, da vplivi neenakosti na rast in razvitost še niso bili empirično potrjeni, kar je posledica pomanjkanja in slabe kakovosti podatkov o neenakosti za daljše časovno obdobje (več desetletij). Kljub temu so mehanizmi, preko katerih naj bi neenakost imela vpliv na rast, vedno bolj jasni. Ti dajejo večjo podporo teorijam, ki zagovarjajo negativne učinke neenakosti porazdelitve dohodka na rast in razvoj držav.

⁵ Collier in Hoeffler (1998) razvijeta model, v katerem naj bi neenakost zmanjševala nagnjenost h konfliktom. Višja stopnja neenakosti naj bi namreč zagotavljala obstoj elite, katere status bo odvisen od vladne zaščite. Na ta način bodo podprli dvig davkov in če bodo ti šli v vojaške namene, bodo konec koncev zaščitili prav njih, če pride do uporov.

2 MERE NEENAKOSTI

Obstaja več načinov, kako prikazati stanje neenakosti v porazdelitvi dohodka. Med najbolj znane spadata Lorenzova krivulja in na podlagi te dobljeni Ginijev koeficient, ki sta izračunana iz podatkov o dohodkovnih skupinah prebivalstva. Poleg teh poznamo še nekatere druge koeficiente, ki jih bomo podrobneje opisali v nadaljevanju.

Na začetku merjenja neenakosti porazdelitve dohodka vse prejemnike dohodkov v neki državi razvrstimo v enake procentilne skupine. Če uporabimo decilne skupine, potem razvrstimo prejemnike dohodkov (bodisi posameznikov bodisi gospodinjstev ali kakšnih drugih preučevanih enot) v deset skupin glede na velikost dohodkov, ki jih prejema. Tako dobimo na primer rezultat, da najbogatejših 10 % prebivalcev v državi prejme 25 % celotnega dohodka države, najrevnejših 10 % pa 4 % celotnega dohodka. Pogoste razvrstitve so tudi v pet (kvintili) ali štiri dohodkovne skupine (kvartili).

Ko imamo podatke o velikosti dohodkovnih skupin in želimo primerjati porazdelitve med seboj, uporabimo eno izmed metod merjenja neenakosti. Najenostavnejša metoda, a ne neuporabna⁶, je, da preprosto delimo delež najvišje procentilne skupine z deležem najnižje. Dobljeni rezultat je eden izmed kazalcev neenakosti, katerega pomankljivost je, da primerja le najbogatejše in najrevnejše, medtem ko nič ne pove o vmesnih dohodkovnih skupinah. Višja vrednost kazalca indicira bolj neenako porazdelitev, nižja pa bolj enako. Poleg te metode poznamo še kar nekaj drugih mer, med katerimi so najbolj znane Lorenzova krivulja, Ginijev koeficient, Atkinsonov in Theilov indeks.

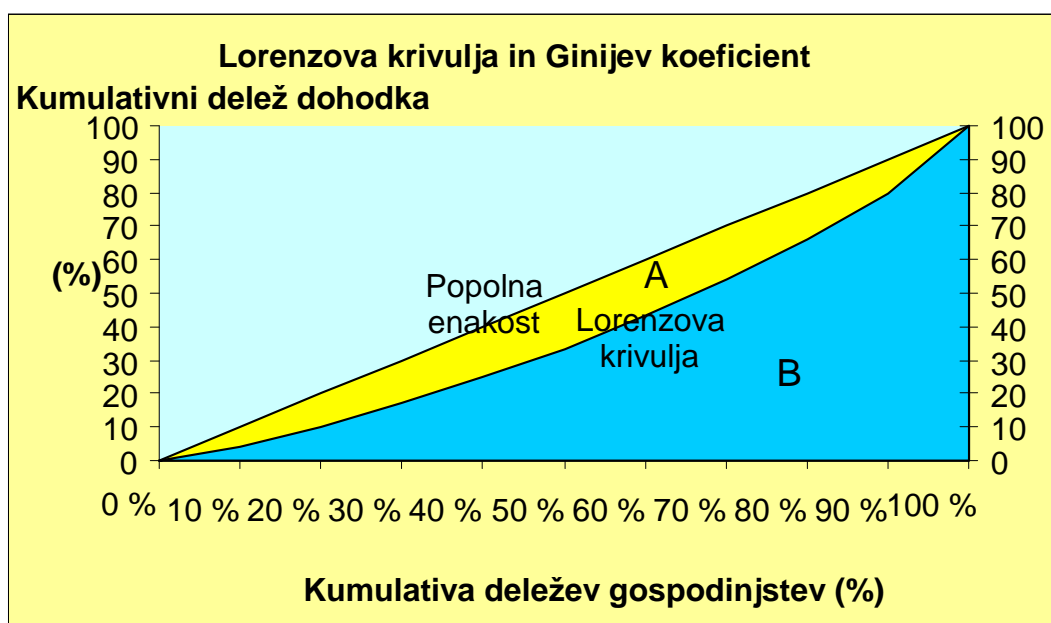
2.1 Lorenzova krivulja

Če frekvenčno porazdelitev predstavimo grafično, dobimo Lorenzovo krivuljo (glej sliko 2 na naslednji strani). Ta meri na abscisni osi kumulativno deleža prejemnikov dohodka (od 0 do 100 %), na ordinatni osi pa kumulativne deleže dohodka (od 0 do 100 %). Diagonala grafikona predstavlja popolnoma enako porazdelitev, kar pomeni, da bi v tem primeru vsi prejemniki dohodkov dobili enak delež. Če primerjamo dve Lorenzovi krivulji med seboj

⁶ Eurostat uporablja to metodo za merjenje neenakosti porazdelitve dohodka. Od leta 1995 so na voljo razmerja med najbogatejšim in najrevnejšim kvintilom za večino članic EU.

(torej dve porazdelitvi), potem bo bolj egalitarna tista porazdelitev, ki bo predstavljena z višjo ležečo krivuljo. Kljub temu da krivulja morda še najbolj natančno odraža stanje neenakosti porazdelitve dohodka, pa za primerjavo neenakosti med državami ali v državi skozi daljše obdobje ni primerna. Razlogov za to je kar nekaj. Prvi je zagotovo njena grafična oblika, ki onemogoča primerjavo med državami v več časovnih obdobjih. Drugi razlog je ta, da se pri primerjavi dveh krivulj le-ti lahko sekata, kar onemogoči kakršnekoli ugotovitve o tem, katera porazdelitev je bolj egalitarna in katera manj⁷. Zadnja pomankljivost krivulje pa je, da so razlike v neenakosti porazdelitve dohodka med državami ali znotraj države v daljšem časovnem obdobju pogosto zelo majhne, kar se v grafikonu komajda opazi. Tako se tudi večje mednarodne organizacije osredotočajo na merjenje neenakosti s skalarnimi merami, ki omogočajo lažjo primerjavo.

Slika 2: Lorenzova krivulja in Ginijev koeficient

Vir: Lasten prikaz

⁷ Če je ena Lorenzova krivulja striktno nad drugo, govorimo o Lorenzovi dominanci. V primeru, da se krivulji sekata, pa pogoj Lorenzeve dominancje ni izpolnjen.

2.2 Ginijev koeficient

Najbolj uporabljena mera dohodkovne neenakosti je v zadnjem času gotovo Ginijev količnik (v nadaljevanju Gini), katerega vrednosti se gibljejo med 0 in 1⁸. Čim bolj se vrednost Ginja približuje številu 1, tem bolj je neka porazdelitev neenaka. Obratno se enakost povečuje, ko se količnik približuje številu 0. Količnik izhaja iz Lorenzove krivulje in je enak razmerju med poljem A (torej ploščino med Lorenzovo krivuljo in diagonalo popolne enakosti) in poljema A in B (celotno ploščino pod diagonalo) na sliki 2 (prejšnja stran), torej $A/(A+B)$. Ker je površina trikotnika A+B enaka 0,5 (predstavlja polovico celotnega grafikona), lahko iz tega izpeljemo formulo za izračun Ginja:

$$G = \frac{0,5-B}{0,5} = 1 - 2B \quad (1)$$

Seveda pa obstajajo načini kako priti do Ginja brez Lorenzove krivulje. Cowell (2000, str. 101) na jasen način prikaže, kako lahko matematično izračunamo vrednost Ginja: vse dohodke razvrstimo po vrsti od najmanjšega do največjega (y_1 predstavlja najnižji dohodek, y_2 drugi najnižji in tako naprej vse do y_n , ki predstavlja najvišji dohodek). Ginijev koeficient pa nato dobimo iz preproste formule⁹:

$$G = \frac{2}{n^2\mu} [y[1] + y[2] + y[3] + \dots + ny[n]] \frac{n+1}{n} \quad (2)$$

2.3 Atkinsonov in Theilov indeks

Indeksa, ki se pogosto uporabljata v analizah dohodkovne neenakosti, sta Atkinsonov in Theilov indeks. Po Stanovniku (2004, str. 234–236) prvi indeks postane uporaben v primeru, ko imamo dve sekajoči se Lorenzovi krivulji (kjer torej ni Lorenzove dominance), saj je izračunan na podlagi podatkov o dejanski porazdelitvi dohodkov in družbeni averziji do neenakosti. Formula za izračun se glasi:

$$I = \frac{\mu - y_e}{\mu} \quad (3)$$

Simbol I predstavlja Atkinsonov indeks, μ je povprečni dohodek, y_e pa predstavlja nek dohodek, ki bi zagotavljal enako raven družbene blaginje, kot jo daje dejanska

⁸ V nekaterih raziskavah se uporablja namesto količnika, Ginijev indeks, katerega vrednosti so enake kot pri količniku, le da so pomnožene s 100 in izražene v odstotkih.

⁹ V formuli: μ – povprečni dohodek v populaciji, n – število enot v populaciji.

porazdelitev, le da bi imeli v tem primeru vsi posamezniki enak dohodek. Če izraz pomnožimo z N (celotno populacijo), dobimo formulo:

$$I = \frac{\sum x_i - N y_e}{\sum x_i} \quad (4)$$

Dobljeni rezultat indicira, koliko celotnega dohodka je potrebno za zagotovitev enake ravni družbene blaginje, če bi bili dohodki enakomerno porazdeljeni. Tako izračunani indeks torej meri izgubo družbene blaginje kot posledico neenakosti.

Druga alternativna mera Ginijevemu koeficientu je Theilov indeks, ki temelji na teoriji informacij (Cowell, 2000). Bistvo te teorije je vrednotenje informacij, kjer je informacija o dogodku, katerega verjetnost, da se bo zgodila majhna, vredna več kot informacija o dogodku, ki se bo bolj verjetno zgodil. Tako imenovana informacijska entropija je izračunana na podlagi tehtane vsote vseh informacijskih vrednosti različnih dogodkov.

$$ENTROPIJA = \sum_{i=1}^n p_i h(p_i) = - \sum_{i=1}^n p_i \log(p_i) \quad (5)$$

Theil je to teorijo impliciral na merjenje neenakosti. Iz enačbe 4 je n, ki v enačbi predstavlja število dogodkov, spremenil v število prejemnikov dohodkov, p_i (verjetnost nekega dogodka) pa je spremenil v s_i , ki izraža delež dohodka posameznika v celotnem dohodku. Za izračun indeksa je potrebno nato le še odšteti dobljeno entropijo od maksimalne možne entropije, kar pomeni, če prenesemo v formulo, naslednje:

$$T = \sum_{i=1}^n \frac{1}{n} h\left(\frac{1}{n}\right) - \sum_{i=1}^n s_i h(s_i) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \frac{y_i}{\mu} \log\left(\frac{y_i}{\mu}\right) \quad (6)$$

Pri tem je treba povedati, da je maksimalna možna entropija takrat, ko vsak posameznik dobi enak delež celotnega dohodka, $s_i=1/n$. Glavna slabost te mere je, da je logaritemska, torej ni definirana za negativna števila, kar pomeni, da v preučevanje ne moremo zajeti negativnih dohodkov. Prednost Theilovega indeksa je v njegovi enostavni dekompoziciji. Indeks je namreč tehtano povprečje neenakosti med subpopulacijami, da pa se ga še nadalje razstaviti na neenakost znotraj posameznih subpopulacij.

3 IZBIRA MERE, BAZE PODATKOV IN DRŽAV ZA ANALIZO

V svoji analizi bom predvsem zaradi dostopnosti podatkov kot mero neenakosti porazdelitve dohodka izbral Ginijev koeficient¹⁰. Na tem mestu je potrebno opozoriti, da so Giniji uporabljeni v analizi, sicer relevantni in dobre kakovosti, a še zmeraj obstaja nekaj dvoma o natančnosti le-teh. Seveda ne smemo pozabiti, da je slabost Ginijev v tem, da so lahko izračunani na podlagi različnih proučevanih enot ali pa različnih vrst dohodka. Prav tako ne razpolagamo s podatki za vsako leto za vsako državo posebej. To bom v nadaljevanju rešil tako, da bom vzel povprečje razpoložljivih koeficientov nekega obdobja (desetletja).

K dostopnosti in zanesljivosti podatkov o Ginijih sta v zadnjem času močno pripomogli dve bazi podatkov. Prvo obsežno zbirko podatkov sta objavila Deininger in Squire leta 1996, objavljena pa je bila pod okriljem Svetovne banke. Deininger in Squire v svoji bazi podajata podatke o Ginijih za 136 držav vsaj za eno leto, v celoti pa pokrivata obdobje med 1960 in 1996. Zaradi dvomljivosti nekaterih podatkov pa avtorja pravita, da je sprejemljivih podatkov le za 108 držav.

Druga pomembnejša baza podatkov je LIS (Luxembourg Income Study), v kateri so zbrani podatki na podlagi direktnih anket o dohodkih gospodinjstev. To dejstvo naj bi dajalo visoko stopnjo relevantnosti raziskavi. Posledica natančnega zbiranja podatkov, ki zagotavlja kakovost le-teh, pa je pomanjkljivost baze, in sicer, da vsebuje analizo le za 30 najrazvitejših držav.

Obstaja pa še tretja, najpomembnejša baza, ki sicer ne temelji na lastnih analizah, temveč združuje vse intra državne podatke o porazdelitvi dohodkov (o Ginijevih koeficientih in različnih dohodkovnih skupinah) v celovito zbirko. Imenuje se World Income Inequality Database (WIID) in vključuje podatke o nacionalnih porazdelitvah dohodka iz nekaj tisoč statističnih raziskav. Je pod okriljem United Nations University-World Institute for Development and Economics Research (UNU-WIDER), katerega cilj so raziskave in analize različnih politik globalnega razvoja in revščine. Baza je dostopna na njihovi spletni strani in bo predstavljala glavni vir podatkov moje analize.

¹⁰ Reuveny in Li (2003): »Ginijev koeficient je idealen instrument za merjenje neenakosti porazdelitve dohodka.«

Preden pa se lotimo analize, bi rad opozoril še na prej omenjeni možni problem Ginijev, ki nastane zaradi nekonsistenosti med podatki, uporabljenimi za izračun koeficienta. Slednja baza podatkov sicer vključuje obrazložitev uporabljenih tehnik, čemur je potrebno pri izbiri koeficienta nameniti nekoliko več pozornosti. Babones in Alvarez-Rivadulla (2007) v svojem prispevku »*Standardize Income Inequality Data for Use in Cross-National Research*« opozarjata na tri bistvene metodološke faktorje za merjenje neenakosti:

1. Obseg populacije (angl. *Scope of coverage*)—Na splošno naj bi statistike zajemale celotno populacijo. Če ni na voljo takih podatkov, je potrebno presoditi, ali so podatki, ki temeljijo na vzorcu, dovolj relevantni za vključitev v analizo. Podatki držav Evropske unije v večini primerov zajemajo celotno populacijo.
2. Definicija dohodka—Obstajale naj bi tri glavne skupine dohodka: neto dohodek, bruto dohodek in poraba. V WIID–bazi podatkov je 17 različnih vrst dohodkov, a so razlike med večino teh zanemarljive. V analizi bom v večini primerov uporabljal razpoložljiv dohodek (disposable income), ki je neto dohodek. Deininger in Squire (1996) opozarjata na veliko razliko med neto in bruto dohodkom: če so davki prerazdeljevalni, potem bo neenakost izračunana z neto dohodkom nižja kot tista, izračunana z bruto dohodkom.
3. Referenčne enota (angl. *reference units*)—Referenčna enota za Ginijev koeficient je enota v populaciji, na kateri temelji koeficient. V večini primerov so to gospodinjstva ali osebe. Deininger in Squire sta ugotovila, da uporaba gospodinjstev za referenčno enoto izraža nižjo neenakost, kot če opazujemo posamezne osebe. Kljub temu pa naj bi bile razlike zanemarljive.

3.1 Izbira držav

V preteklosti so avtorji, ki so želeli dokazati povezavo med neenakostjo in razvitostjo, vzeli za analizo čim večji vzorec držav iz celega sveta (npr. Ahluwalia 1976, Deininger in Squire 1996). Velike razlike v razvitosti med državami namreč omogočajo tako imenovane cross country ali presečne analize. Zaradi pomanjkanja dolgoročnih podatkov o gibanju neenakosti v neki posamezni državi ne moremo namreč opazovati, kako se je z razvojem države gibal neenakost. S cross country analizo pa lahko izberemo države na določeni

stopnji razvitosti, opazujemo njihove stopnje neenakosti in nato posplošimo te stopnje na določeno raven razvitosti. Slabost metode je, da imajo mnoge države svoje karakteristike, ki ustvarjajo neenakost, kar zmanjšuje relevantnost rezultatov analiz (Ahluwalia 1976).

Namen diplomskega dela pa ni analiza povezav med razvitostjo in neenakostjo v državah glede na njihovo stopnjo razvitosti, ampak je cilj ugotoviti trend gibanja neenakosti in razvitosti v državah članicah Evropske unije. V nadaljevanju jih bom razdelil v dve skupini, in sicer v skupino 14 članic, ki sodijo med bolj razvite, in 8 članic, katerih razvitost še nekoliko zaostaja za prvo skupino. Tako bom analiziral države v obdobju 1980–2004. Prav v prejšnjem odstavku omenjena specifičnost držav mi morda onemogoča, da bi na podlagi gibanja neenakosti manj razvitih evropskih držav predpostavljaj, kaj se je dogajalo z neenakostjo razvitejših v zgodnjem času razvoja.

3.1.1 Razvitejše države EU

Med razvitejše države spada prvotnih 15 članic EU, vendar sem v analizi izpustil Luksemburg, ki je premajhen in preveč izstopajoč. Vključitev Luksemburga bi po mojem mnenju le popačilo dejansko stanje. Skupino tako tvori prvotnih 5 držav, ki so formirale EU (Francija, Nemčija, Italija, Belgija in Nizozemska), 3 skandinavske države (Švedska, Danska, Finska), Velika Britanija, Avstrija in Irska ter 3 južne države (Grčija, Španija in Portugalska). Kot merilo razvitosti uporabljam podatke o BDP na osebo po pariteti kupne moči (v nadaljevanju BDP). V mnogih prispevkih se kot merilo pojavlja sicer BNP (bruto nacionalni proizvod), vendar so podatki za celotno preučevano obdobje težko dosegljivi, medtem ko IMF (International Monetary Fund) vsako leto objavi bazo podatkov (World Economic Outlook Database), v kateri so kakovostni podatki o gibanju bruto domačega proizvoda po državah.

3.1.2 Slabše razvite države EU

V to skupino držav je vključenih 8 članic, ki so v Unijo vstopile leta 2004. Med te države nisem vključil Cipra in Malte, ki imata tako kot Luksemburg premalo število prebivalcev, da bi bile zanimive za analizo (vse tri države imajo manj kot milijon prebivalcev). Zaradi omenjene majhnosti so tudi podatki težje dostopni, kar je še dodaten razlog za to, da jih

nisem vključil v raziskavo. Torej bom analiziral tako imenovane tranzicijske države, ki so v preučevanih letih prešle iz državno reguliranega v bolj ali manj tržno gospodarstvo. Sem spada Slovenija kot najrazvitejša in edina, ki je tudi že vstopila v Evropsko monetarno unijo, Češka, Slovaška in Madžarska, 3 baltske države (Litva, Latvija, Estonija) ter ena izmed večjih predstavnic Unije, Poljska. Skupno tem državam je to, da je bil nedolgo nazaj prevladujoči sistem socializem, kar pomeni, da je tem državam skupna politika, ki je imela izredno močno socialno komponento, kar pa je delovalo tudi v prid večji enakosti. Kot bomo videli v nadaljevanju, Giniji iz obdobja konca osemdesetih in začetka devetdesetih let to tudi odražajo. Kasneje so se začele razlike v neenakosti med državami povečevati, kar gre pripisati drugačnim politikam vodenja držav.

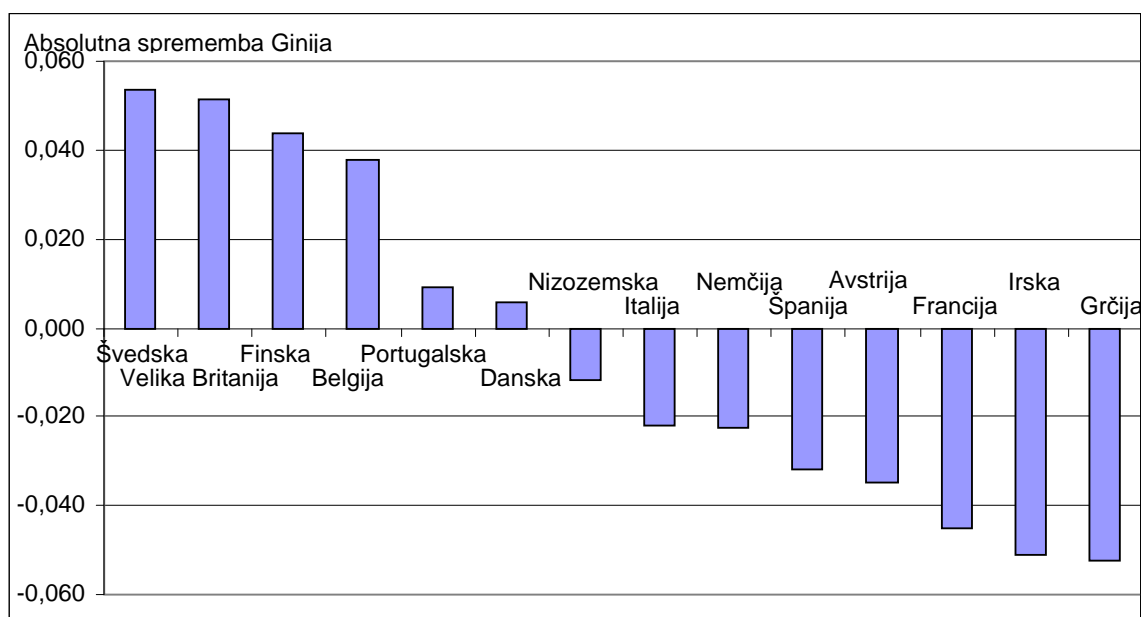
4 ANALIZA

S podpisom Rimske pogodbe leta 1957 se je začel proces ekonomske integracije takratnih in kasneje tudi vseh pridruženih članic EU. Začetna ideja je bila združiti 6 velikih gospodarstev (prvotnih članic: države Beneluksa, Francija, Nemčija in Italija) v enotno ekonomsko področje, kar bi povzročilo tesnejše sodelovanje med državami. V nasprotju z velikimi cilji ekonomske integracije pa Rimska pogodba ne namenja toliko pozornosti harmonizaciji socialnih politik držav (plačilna politika, delavniki, pogoji dela in socialna podpora). Tudi nadaljnje pogodbe EU ne poudarjajo ideje o večji socialni integraciji, čeprav nenehno potekajo razprave o nujnosti harmonizacije socialnih politik. Potrebno pa je omeniti kohezijsko politiko EU, katere delež v proračunu EU se povečuje od prve širitve naprej (1973) in v finančni perspektivi 2007–2013 predstavlja 35,7 % celotnega proračuna EU. Cilj politike je zmanjševati razlike med regijami z redistribucijo od bogatejših k revnejšim. Kot bomo videli v nadaljevanju, so stopnje razvitosti med prvotnimi članicami dejansko konvergirale, kar bi lahko pripisali uspešnosti kohezijske politike in strukturnih skladov. Širitev leta 2004 je povečala pomen te politike, saj nove članice zaostajajo po razvitosti in so tako upravičene do prejemanja sredstev, ki jih morajo prispevati prvotne članice, med njimi sedaj tudi tiste, ki so bile nekdanje neto prejemnice. Še vedno pa je kohezijska politika namenjena predvsem zniževanju neenakosti med državami, medtem ko se neenakosti znotraj držav ne posveča dosti.

Obstajata dva nasprotujoča si vidika glede potreb harmonizacije socialnih politik. Ena stran zagovarja stališče, da je potrebna harmonizacija, preden se trgi odprejo, saj bodo razlike v plačah in socialnih pogojih dajale prednost državam z bolj laissez-faire politiko. Po drugi strani pa naj ne bi bilo potrebe po harmonizaciji, saj naj bi bile plače in socialne politike odraz razlik v produktivnosti in socialnih preferencah. Ta stran meni, da bodo socialne politike konvergirale z bogatenjem držav.

Dejansko se napovedi zagovornikov politik o nepotrebnosti harmonizacij socialnih politik uresničujejo. Socialne politike naj bi v najrazvitejših državah EU konvergirale, torej se med seboj približevale, kar bi lahko potrjevala tudi konvergenca neenakosti porazdelitve dohodka. Moj cilj je pokazati, da res prihaja do zblíževanja v porazdelitvi dohodka med državami. Preprosto povedano se Gini v razvitejših državah približuje neki povprečni stopnji neenakosti EU-14. Pri tem je gibanje povprečnega Ginija v zadnjih desetletjih dokaj stabilno, kar kaže na stabilno stanje neenakosti porazdelitve dohodka v tem času (gibanje povprečne stopnje prikazuje slika 5 na strani 23). Slika 3 na naslednji strani prikazuje absolutne spremembe Ginijevih koeficientov za vsako državo posebej v celotnem preučevanem obdobju. Spremembe so majhne, graf pa skoraj simetričen, kar pomeni, da se je Gini povečal skoraj v tolikšnem številu držav, v kolikšnem se je zmanjšal. Egalitarne države v osemdesetih, kot so Švedska, Finska, Belgija, Danska, so utrpele povečanje neenakosti, po drugi strani pa so manj egalitarne države (Grčija, Irska, Francija) znižale neenakosti v porazdelitvi dohodka.

Slika 3: Spremembe Ginijevih koeficientov v EU-14, 1980–2004

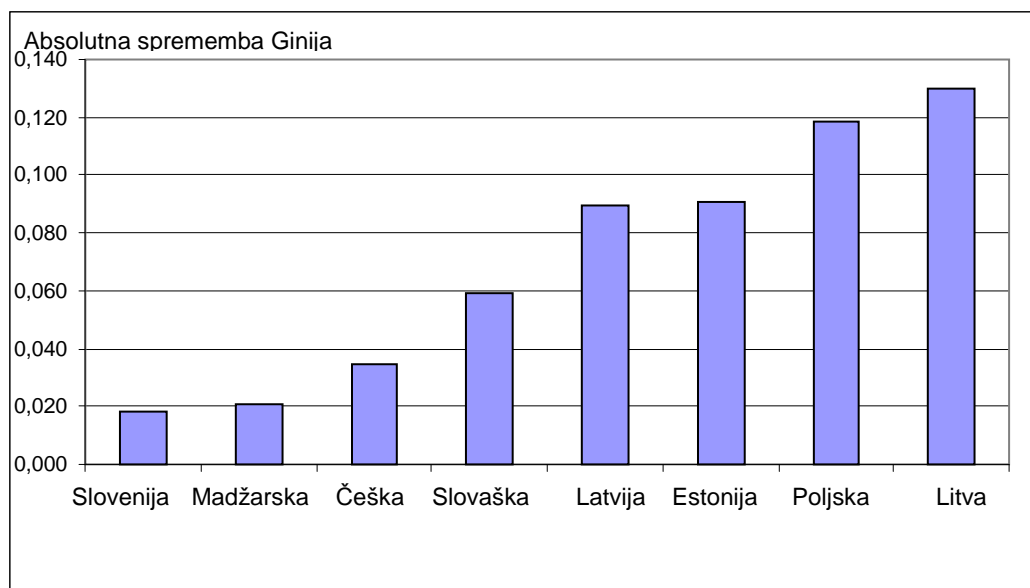

Vir: World Income Inequality Database 2, 2007

Kako pa se je gibal neenakost v državah, ki so se kasneje vključile v integracijo in katerih razvitost nekoliko zaostaja za prvotnimi članicami? Pri njih je trend obraten, saj zglada, da so imele države na začetku preučevanega obdobja (konec osemdesetih) zelo nizke in med seboj primerljive stopnje neenakosti, nato pa so, predvsem zaradi prehoda v kapitalistični sistem, te razlike začele naraščati. Močno je narasla povprečna stopnja Ginija (glej sliko 4 na naslednji strani), obenem pa so se stopnje posameznih držav močno »razpršile« okoli povprečja, kar indicira divergenco v gibanju. Hkrati to pomeni, da je v nekaterih državah neenakost porazdelitve dohodka skokovito narasla, medtem ko so nekatere države obdržale bolj egalitarno porazdelitev. Podatki o neenakosti zadnjih treh let, torej odkar so države včlanjene v EU, žal še niso na voljo. Bo pa zanimivo analizirati dogajanje v teh državah v prihodnjih letih, ko bo moč natančno videti, kakšne posledice nosi vključitev države v ekonomsko in politično integracijo, kot je Evropska unija¹¹. Slika 4 prikazuje, kako so se povečale stopnje neenakosti v preučevanem obdobju. V primerjavi z EU-14 so bile te spremembe občutnejše predvsem zaradi visoke stopnje enakosti v začetku preučevanja. Prav v vseh državah pa se je neenakost v porazdelitvi dohodka povečala.

¹¹ V obdobju, ko je prvotnih 15 držav vstopalo v Unijo, se ni natančno merilo neenakosti porazdelitve dohodka, prav tako pa ni nikoli hkrati vstopilo tako veliko število držav.

Slika 4: Spremembe Ginijevih koeficientov v tranzicijskih državah, 1986–2003

Vir: World Income Inequality Database 2, 2007

4.1 Konvergenca razvitih (EU–14)

Regionalna ekonomska integracija naj bi povečala dohodkovno neenakost, saj so delavci izpostavljeni mednarodni konkurenci, sindikati pa nekoliko izgubijo svojo moč. Prav tako naj bi politična integracija povečala neenakost, a skozi drugačne mehanizme: politična integracija naj bi zmanjšala vpliv socialne države in jo vodila v bolj liberalen, tržno usmerjen način vodenja države (Beckfield, 2006). Nadalje pa Beckfield trdi, da naj bi se vpliv povečanja neenakosti ustavil ali celo obrnil pri visoki stopnji integriranosti, saj so povezana gospodarstva stabilizirana s strani močnih držav, kjer prevladuje blaginja, in korporativnih institucij. Evropska integracija, tako ekonomska kot politična, poteka med nekaterimi državami že več kot 50 let, torej je stopnja povezanosti na visokem nivoju, in če upoštevamo Beckfieldove ugotovitve, je pričakovati, da se neenakost v zadnjem času ne spreminja dosti oziroma se zmanjšuje.

Tabela 1 (glej stran 19) predstavlja gibanje Ginijev in razvitosti v državah EU–14 v treh obdobjih. V spodnjem delu tabele so izračunani nekateri statistični kazalci, ki nam bodo pomagali pri analizi. Najpomembnejši kazalec za prikaz gibanja vrednosti glede na neko povprečno raven je koeficient variacije. Koeficient variacije je namreč relativna mera

variabilnosti in tako omogoča primerjavo variabilnosti različnih spremenljivk. Izračunan je kot razmerje med standardnim odklonom in povprečno vrednostjo. Dobljeni rezultat nam pove, kolikšen del povprečne vrednosti znaša standardni odklon. Čim nižji je koeficient, tem bližje so ocenjevane vrednosti porazdeljene okoli povprečja in obratno.

Za izračun koeficienta variacije sta potrebna torej še povprečna vrednost in standardni odklon, ki sta podana v tabeli, poleg teh pa tabela vsebuje še podatke o mediani, maksimalni in minimalni vrednosti, na podlagi katerih je izračunan variacijski razmik, znotraj katerega so se gibale vrednosti, in pa koeficient maksimalne in minimalne vrednosti. Ta je, tako kot koeficient variacije, relativen kazalec in omogoča primerjavo koeficientov med različnimi spremenljivkami.

4.1.1 Obdobje 1980–1989

V prvem stolpcu tabele 1 so podani Giniji in podatki o BDP–ju za posamezne države. Podane so povprečne vrednosti tega obdobja. Primer: povprečen Gini v Nemčiji v obdobju 1980–1989 je znašal 0,30. BDP je bil v povprečju 12.836 dolarjev. Če to primerjamo s povprečjem vseh preučevanih držav v takratnem obdobju, vidimo, da je bila neenakost v Nemčiji (izražena z Ginijem) le malo višja od povprečja EU–14, prav tako kot je bila nekoliko nadpovprečna njena razvitost (izražena z BDP). Na ta način lahko iz tabele odčitamo nekatere bistvene značilnosti o gibanju neenakosti porazdelitve dohodka in razvitosti v osemdesetih, devetdesetih in nekaj prvih letih novega tisočletja.

Med najegalitarnejše države so spadale skandinavske države. Njihov Gini se je gibal med 0,20 na Švedskem do 0,23 na Danskem. Hkrati so sodile v skupino najrazvitejših držav, Danska celo kot najrazvitejša država takratnega obdobja.

Države, ki so imele Ginijev indeks okoli 30 odstotkov, štejemo med srednje egalitarne. V to skupino spadajo največje evropske države, kot so Nemčija, Francija, Italija, Velika Britanija in Avstrija. Razvitost vseh teh držav je bila le malce nad evropskim povprečjem glede na BDP. Najvišji Gini je imela Italija (0,34), najnižjega pa Velika Britanija (0,28), ostale države pa so se gibale okoli 0,30.

Dve državi, ki spadata tako po egalitarnosti kot po razvitosti med skupino držav z najnižjo neenakostjo in skupino srednje neenakosti, sta Belgija in Nizozemska, ki sta tudi

geografsko gledano med enim in drugim sklopom držav. Ocenjeni Gini je v povprečju obdobja za Belgijo znašal 0,25, za Nizozemsko pa 0,27.

Države z najvišjimi stopnjami neenakosti so tako imenovane kohezijske države: Grčija, Španija, Portugalska in Irska. Kljub temu da je bil povprečni Gini najvišji v Grčiji, pa je bilo povprečje razvitosti te države v obdobju osemdesetih let skoraj enako povprečju EU–14 in je močno presegalo ostale »neegalitarne države«. Gini v teh državah se je gibal nad 0,35, medtem ko je bil BDP krepko pod evropskim povprečjem, v najmanj razviti Portugalski skoraj polovico manjši kot v najrazvitejši Danski.

Tabela 1: Povprečje Ginijevih koeficientov in razvitosti EU–14 v obdobjih 1980–1989, 1990–1999, 2000–2004

	1980–1989		1990–1999		2000–2004	
	Gini	Razvitost (BDP p.c.pkm)	Gini	Razvitost (BDP p.c.pkm)	Gini	Razvitost (BDP p.c.pkm)
Avstrija	0,30	14117	0,27	23109	0,26	30664
Belgija	0,25	13443	0,28	22056	0,28	29416
Danska	0,23	14518	0,22	23257	0,24	30688
Finska	0,21	13077	0,23	19661	0,25	28287
Francija	0,32	13198	0,30	20804	0,28	27267
Nemčija	0,30	12836	0,28	21040	0,28	26843
Grčija	0,38	12401	0,35	17931	0,33	25294
Irska	0,36	9519	0,33	19415	0,31	35266
Italija	0,34	13045	0,33	21235	0,31	27366
Nizozemska	0,27	13976	0,28	23164	0,26	31350
Portugalska	0,36	7854	0,36	15013	0,37	20342
Španija	0,34	9463	0,33	16496	0,31	23314
Švedska	0,20	13699	0,25	20513	0,26	28112
Velika Britanija	0,28	12878	0,32	21167	0,33	29369
Povprečje	0,296	12430	0,295	20347	0,291	28112
St. Odklon	0,058	2004	0,045	2474	0,037	3641
Mediana	0,30	13061	0,29	20922	0,28	28199
Koeficient Variacije	0,197	0,161	0,153	0,122	0,127	0,130
Minimum	0,20	7854	0,22	15013	0,24	20342
Maksimum	0,38	14518	0,36	23257	0,37	35266
Variacijski razmik	0,18	6664	0,15	8244	0,13	14924
Max/Min	1,874	1,848	1,697	1,549	1,547	1,734

Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database 2, 2007; World Economic Outlook Database 2007

Poglejmo še kazalce, ki dajejo bolj celovito sliko stanja v EU. Povprečna vrednost Ginija v obdobju je znašala malo manj kot 0,30. Standardni odklon je absolutna mera variabilnosti, kar pomeni, da bo kazalec uporaben le pri primerjanju enakih spremenljivk. V mojem primeru to pomeni, da bom lahko primerjal med seboj le velikost odklonov opazovanih Ginijev okoli povprečne vrednosti v različnih obdobjih oziroma velikost odklonov razvitosti od povprečja, medtem ko ne bom mogel med seboj primerjati velikosti odklonov Ginijev in standardnih odklonov razvitosti. To mi bo omogočil koeficient variacije, katerega vrednosti bodo indicirale gibanje preučevanih spremenljivk v različnih obdobjih. In če pogledamo vrednost tega koeficienta za Ginije, vidimo, da je znašal 0,197 in je bil večji od koeficienta variacije razvitosti, ki je znašal 0,161. Torej je bila razpršenost neenakosti okoli neke ocenjene povprečne vrednosti večja, kot je bila ta razpršenost okoli povprečne razvitosti.

Ostali kazalci so manj pomembni, a vseeno pripomorejo k opisu stanja. Mediana ali srednja vrednost je tista vrednost spremenljivke, v primerjavi s katero je polovica preučevanih vrednosti višjih, polovica pa nižjih. Ta kazalec je relevanten za Ginije, kjer je vrednost znašala 0,30, kar pomeni, da je imelo polovico držav povprečen Gini večji od 0,30, polovica pa nižjega.

Če od maksimalne vrednosti odštejemo minimalno vrednost, dobimo variacijski razmik, ki opredeljuje vrednosti, znotraj katerih so se gibali koeficienti. Ker je variacijski razmik absolutne narave, je bolje izračunati koeficient, izračunan z deljenjem maksimalne in minimalne vrednosti. Ta, tako kot koeficient variacije, omogoči primerjavo med neenakostjo in razvitostjo. Kot je moč razbrati iz tabele, je ta koeficient znašal okoli 1,85 tako za neenakost kot za razvitost. Razmerji med maksimalno in minimalno vrednostjo neenakosti in razvitosti sta si bili med seboj torej močno podobni.

4.1.2 Obdobje 1990–1999

Glede na dobljene rezultate sta bili državi, ki sta utrpeli največje spremembe, Švedska in Velika Britanija. V slednji se je Gini povečal za 0,04, medtem ko je na Švedskem narasel kar za 0,05. Kljub porastu ostaja švedski Gini med nižjimi v EU (0,25), saj je bila to

najegalitarnejša država v osemdesetih. Po drugi strani so Avstrija, Irska in Grčija države, kjer se je neenakost gibala v nasprotni smeri, torej proti večji enakosti. Irska in Grčija sta v prejšnjem obdobju spadali v skupino držav z visokimi stopnjami neenakosti in sta se s temi spremembami približali povprečju Ginja EU–14. Irska se je tudi po razvitosti povsem približala povprečju, saj je bil povprečni BDP v devetdesetih za več kot 100 % višji kot v osemdesetih.

Podatki kažejo, da so bili dohodki najbolj neenako porazdeljeni na Portugalskem (Gini 0,36), najegalitarnejša država tega obdobja pa je bila Danska (Gini 0,22). Države, v katerih je koeficient narasel, so najegalitarnejše države prejšnjega obdobja z izjemo Danske. To pomeni, da so se prvotno egalitarne države gibale proti višji stopnji neenakosti, nasprotno pa se je neenakost zniževala v državah s prvotno visokimi stopnjami neenakosti. To pa indicira konvergenco koeficientov neenakosti posameznih držav proti povprečni stopnji.

Ali teži stopnja neenakosti porazdelitve dohodka v EU–14 proti povprečju, je mogoče ugotoviti z ocenjevanjem standardnih odklonov, variance in koeficientov variacije. Če se standardni odklon in koeficient variacije znižujeta, potem ocenjene vrednosti vedno manj odstopajo od povprečja. Primerjava kazalcev obeh obdobjev kaže, da se je koeficient variacije znižal tako za neenakost kot za razvitost. Koeficient obeh se je znižal tudi za skoraj enako vrednost, okoli 0,05. Pri razvitosti je absolutna vrednost standardnega odklona in variance sicer narasla glede na predhodno obdobje, a se je hkrati tudi povprečna vrednost močno dvignila. Na podlagi dobljenih rezultatov torej lahko trdimo, da se je razpršenost držav EU–14 okoli povprečne vrednosti neenakosti in razvitosti znižala med obdobjema osemdesetih in devetdesetih let.

Drugi izračunani kazalci še podkrepijo rezultate. Variacijski razmik, v katerem so se gibali Ginijevi koeficienti, se je zožil z 0,18 na 0,15. Koeficient maksimalne in minimalne vrednosti kaže, da se je relativno znižal variacijski razmik tudi pri razvitosti. Vse to daje dodatno težo trditvam, da so se vrednosti preučevanih spremenljivk med seboj bližale, konvergirale. Ali se je konvergenca nadaljevala, pa je moč razbrati iz zadnjih dveh stolpcev tabele 1 (stran 19).

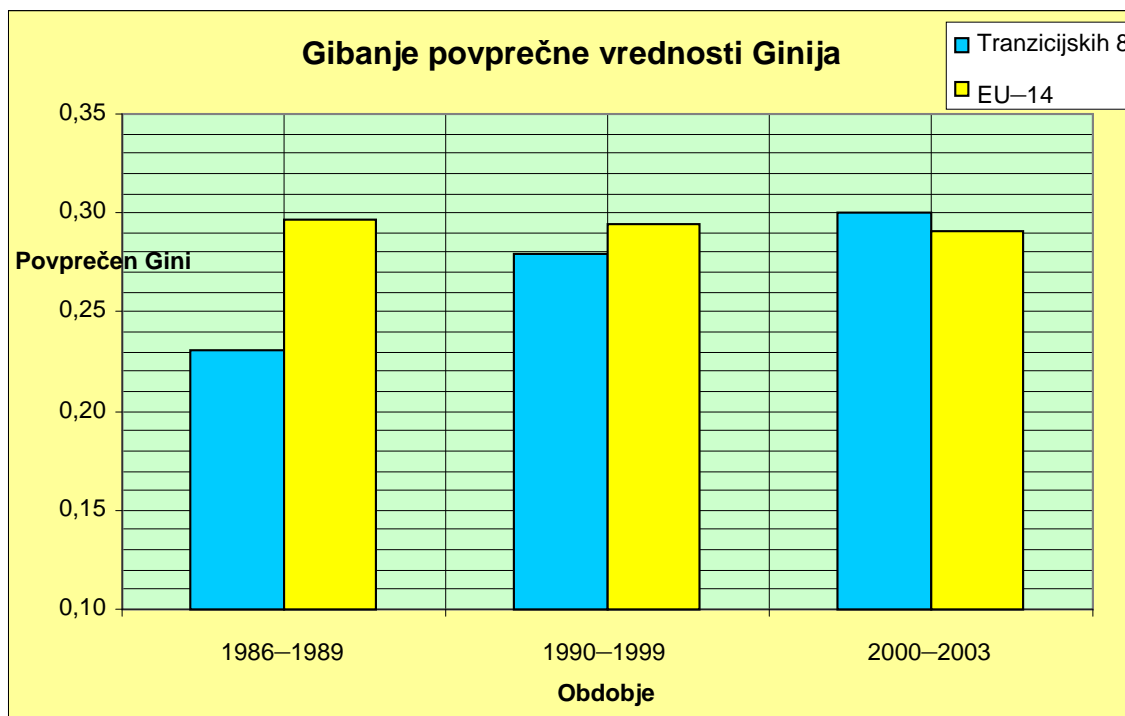
4.1.3 Obdobje 2000–2004

Razpoložljivi podatki so žal le za prva štiri leta novega tisočletja. Dobljeni rezultati pa kažejo, da se je prej omenjena konvergenca med državami še stopnjevala.

Spremembe v neenakosti so manjše, kot so bile med obdobjema osemdesetih in devetdesetih. Ginijev koeficient se v nobeni državi ni spremenil za več kot 0,02. Razlog je morda v tem, da so podatki le za štiri leta, ali pa so se države približale neki stopnji, okoli katere se bodo gibale v prihodnje. Neenakost se je znižala v sedmih državah, in to skoraj v vseh (izjema je Portugalska), ki so imele najvišje Ginije v devetdesetih. V dveh državah je porazdelitev dohodka ostala nespremenjena, medtem ko se je za odtenek povišala neenakost v skandinavskih državah, ki sodijo med najegalitarnejše. Država, ki po Giniju najbolj izstopa, je zagotovo Portugalska, ki je imela najvišji Gini že v devetdesetih, v novem tisočletju pa se je še povišal.

Glede na dobljene rezultate torej vse kaže, da se trend konvergiranja neenakosti in razvitosti med državami EU–14 nadaljuje. Še posebej je ta trend očiten za neenakost, saj se je koeficient variacije glede na devetdeseta leta močno znižal (z 0,153 na 0,127), še bolj pa glede na osemdeseta leta (KV je bil 0,197). Odraža pa se tudi pri opazovanju variacijskega razmika, ki je z vsakim obdobjem ožji. Absolutna vrednost variacijskega razmika Ginijev je bila 0,13, z izključitvijo Portugalske, katere Gini je res izstopal, pa bi bila ta vrednost le 0,09. Koeficient med maksimalno in minimalno vrednostjo je prav tako padel z 1,697 v devetdesetih oziroma 1,874 v osemdesetih letih na 1,546, brez Portugalske pa bi bila ta vrednost kar 1,394.

Slika 5: Gibanje povprečja Ginijevih koeficientov v EU-14 in tranzicijskih državah v obdobjih 1980–1989, 1990–1999, 2000–2004

Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database 2, 2007

4.2 Divergenca manj razvitih držav EU

Ravno nasproten trend gibanja neenakosti porazdelitve dohodka kot pri skupini prvotnih 14 držav pa zaznamuje 8 postkomunističnih držav, ki so se Uniji pridružile leta 2004. Glede na izračunane podatke bi lahko trdili, da so se razlike v neenakosti med državami znotraj te skupine v preučevanih obdobjih povečevale.

Začetek preučevanja sega v konec osemdesetih let, ko je bila družbena ureditev v državah socializem, sistem, ki se je v nekaj več desetletjih izkazal za relativno neučinkovitega. Kljub temu da je med ljudmi vladala visoka stopnja dohodkovne enakosti, so bila gospodarstva šibka, življenjski standard pa nizek. Zlom socializma v začetku devetdesetih je med socialističnimi državami povzročil razhajanja v načinu prehoda v kapitalističen sistem. V tranziciji, ki je sledila, je jasno videti, kako so različni prehodi delovali na smer gibanja neenakosti. V literaturi se pojavljata predvsem dve vrsti prehoda, in sicer tako

imenovani model šok terapije (angl. *Shock therapy*) in model postopnosti. Jože Mencinger (2000) v svojem članku »Deset let pozneje tranzicija – uspeh, polom ali nekaj vmes?« opozarja, da le ni vse tako enostavno in da je bil prehod vsake države neka mešanica različnih sistemskih sprememb in gospodarskih politik. Navkljub vsemu bomo videli, da se je neenakost porazdelitve dohodka močno povečala v državah, za katere naj bi bil značilen model prehoda šok terapija, medtem ko so manjše spremembe neenakosti utrpele države s postopnim prehodom.

Rezultati so podani v tabeli 2 (na naslednji strani), ki je glede podatkov in izračunanih kazalcev identična tabeli 1 (glej stran 19), ki je bila predstavljena v prejšnjem delu. Razpolagamo z manj podatki kot za EU-14, tako da v tabeli manjkajo podatki glede razvitosti s konca osemdesetih let, prav tako pa so zaradi skoposti podatkov Giniji podani le za obdobje 1986–1989. Nekatere izmed držav so namreč v času socializma spadale pod različne oblike združenj držav (Sovjetska zveza, Jugoslavija), kar je razlog za pomanjkljivost podatkov za vsako državo posebej.

4.2.1 Obdobje 1986–1989

Podatki tega obdobja potrjujejo nekatere prej omenjene značilnosti iz časov, ko so bile preučevane države še v socializmu. Povprečen Gini vseh osmih držav je bil zelo nizek, primerljiv z najegalitarnejšimi skandinavskimi državami v tistem obdobju. Ker je razvitost teh vzhodnoevropskih držav kar nekoliko zaostajala za Zahodno Evropo, bi lahko trdili, da je v tistem času kar veljala Kuznetsova hipoteza povezanosti med neenakostjo in razvitostjo. Tako imenovana presečna (cross-country) analiza bi dala rezultate, da so imele manj razvite t. i. tranzicijske države nizko stopnjo dohodkovne neenakosti, srednje razvite (od Portugalske do Nemčije in Francije) so imele relativno visoko stopnjo, najrazvitejše države takratne Evrope (skandinavske države in države Beneluksa) pa so tako kot slabše razvite uživale nižje stopnje neenakosti. Več o tem v naslednjem podpoglavju.

Tabela 2: Povprečje Ginijevih koeficientov in razvitosti osmih tranzicijskih držav v obdobjih 1986–1989, 1990–1999, 2000–2003

	1986–1989	1990–1999		2000–2003	
	Gini	Gini	Razvitost (BDP p.c. PKM)	Gini	Razvitost (BDP p.c. PKM)
Češka	0,20	0,23	13012	0,23	16922
Estonija	0,27	0,35	7237	0,36	11691
Madžarska	0,23	0,26	10020	0,25	15054
Latvija	0,25	0,30	5728	0,34	9201
Litva	0,25	0,33	6950	0,38	10127
Poljska	0,23	0,29	7349	0,35	11113
Slovaška	0,20	0,22	9531	0,26	12425
Slovenija	0,23	0,25	12974	0,25	18242
Povprečje	0,23	0,28	9100	0,30	13097
St. Odklon	0,025	0,048	2774	0,060	3280
Mediana	0,23	0,27	8440	0,30	12058
Koeficient Variacije	0,1102	0,173	0,305	0,199	0,250
Minimum	0,20	0,22	5728	0,23	9201
Maksimum	0,27	0,35	13013	0,38	18242
Variacijski razmik	0,07	0,13	7285	0,15	9041
Max/Min	1,369	1,611	2,272	1,644	1,983

Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database 2, 2007; World Economic Outlook Database 2007

Vrednost koeficienta variacije Ginija je bila približno 0,11, torej je bila vrednost kazalca nižja kot pri EU–14 v zadnjem obdobju (ko naj bi se države EU–14 z vidika neenakosti med seboj že močno približale). Glede na to, da je kazalec dobljen iz standardnega odklona in povprečja ter da vemo, da je bilo povprečje nizko, sledi, da je bil tudi standardni odklon zelo nizek. Vrednosti Ginijev posameznih držav niso kaj prida odstopale od povprečja, kar še dodatno potrjuje majhen variacijski razmik, znotraj katerega so se gibale vrednosti. Ta je bil kar 1,5–krat nižji kot pri EU–14 v istem obdobju.

4.2.1 Obdobje 1990–1999

To obdobje desetih let je za večino preučevanih dežel ključno obdobje za prihodnost, saj ga je zaznamoval prehod v nov sistem in z njim možnosti za velik gospodarski napredek,

po drugi strani pa verjetnost napačne izbire politike, zamujenih priložnosti in neizkoriščenost potencialov. Tako je to obdobje začetek razhajanja v neenakosti porazdelitve dohodka med tranzicijskimi državami, saj so nekatere države doživele pomembne spremembe na tem področju.

Države bivše Sovjetske zveze (Estonija, Latvija in Litva) ter Poljska so v tranziciji močno spremenile strukturo porazdelitve dohodka, kar se odraža v skokovitem porastu Ginija. V Estoniji in Litvi se je koeficient povečal kar za 0,08, kar je več, kot je bil celoten variacijski razmik prejšnjega obdobja. Po Mencingerju (2000, str. 29) je bil prav za te države značilen prehod, ki je temeljil na t. i. »shock« terapiji, se pravi na pomembnih gospodarskih ukrepih (centralizirana privatizacija, državno prestrukturiranje gospodarstva in odmik od samoupravne preteklosti).

Zanimivo je dejstvo, da se je prav v vseh osmih državah v tem obdobju neenakost povečala. Po eni strani zanimivo, po drugi strani pa seveda pričakovano, saj je odmik od socializma proti kapitalizmu že vnaprej napovedal manjši poudarek na prerazdeljevanju dohodka in s tem ohranjanju visoke stopnje enakosti. Še najmanj je ta trend prizadel Slovenijo, Slovaško, Češko in Madžarsko, ki so v tranzicijo vstopile bolj postopno in s tem zadržale večji del socialne komponente. Tako je Gini teh držav le malenkostno povečal svojo vrednost.

Če se ozremo še na stolpec, ki prikazuje povprečno razvitost držav v preučevanem desetletju, vidimo, kako so bile države z nižjo neenakostjo, torej države, za katere je bila značilna postopna tranzicija, očitno bolj razvite, kot pa države s prehodom t. i. šok terapije.

Malo bolj dinamičen pogled na tabelo pa nam že razkriva predvideni trend. Logična posledica povečane neenakosti v vseh državah je povečano povprečje Ginija, ki se je dvignilo kar za 0,05 ter se močno približalo povprečju EU-14. Poleg tega je narasel tudi standardni odklon, kar se skupaj z visokim povprečjem odraža v višjem koeficientu variacije. Ta se je glede na prejšnje obdobje povečal za več kot 0,06 (z 0,110 na 0,173), kar je pri relativno nizkih vrednostih Ginijev velik porast. Iz tega sledi, da se je v tranzicijskih državah v času prehoda relativno precej povišala neenakost v porazdelitvi dohodka znotraj držav, hkrati pa so se razlike v neenakosti povečale tudi med državami. Tako se je absolutni variacijski razmik Ginijev skoraj podvojil.

4.2.2 Obdobje 2000–2003

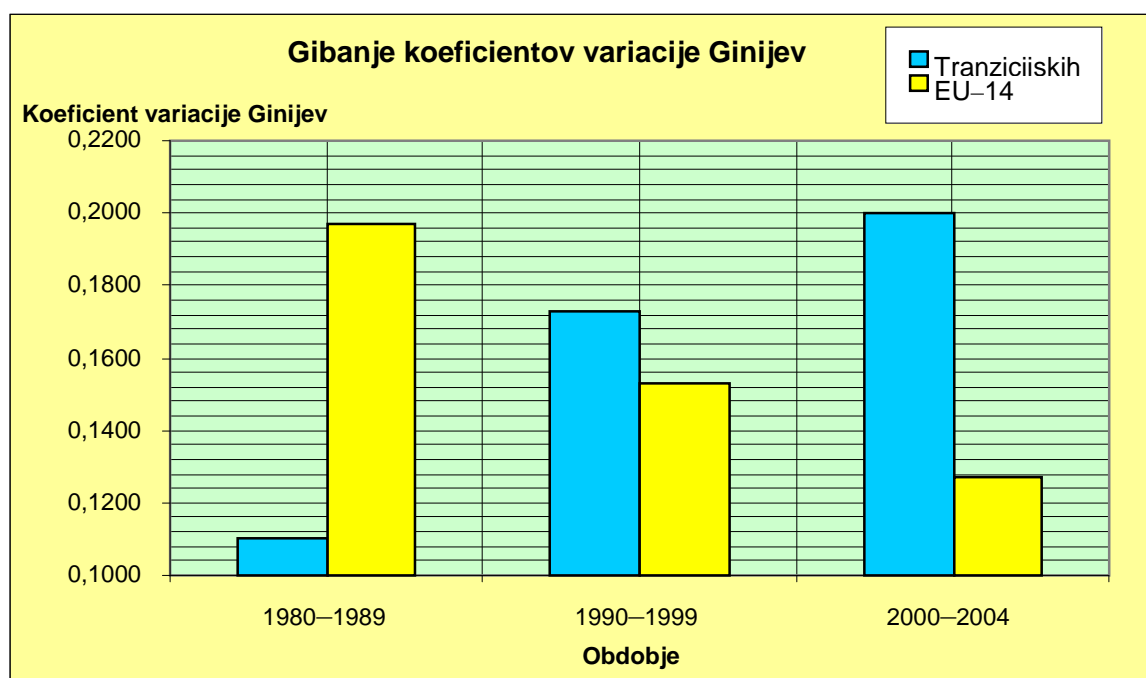
Tranzicija gre proti koncu, istočasno pa preučevane države pričakujejo vstop v Evropsko unijo. Z visoko rastjo držav se nadaljuje trend večanja neenakosti. Samo v treh letih, kolikor obsega preučevano obdobje, opazovani kazalci nakazujejo velike spremembe, ki so se dogajale v nekaterih tranzicijskih državah.

Če je prejšnje obdobje nakazalo nastajajoče se razlike v neenakosti med dvema skupinama držav, potem je v tem obdobju polarizacija še mnogo bolj očitna. Najvišje »rasti« v stopnji neenakosti so bile zopet deležne države, ki so v tranzicijo stopile z bolj radikalnimi reformami. Gini teh držav se je dvignil na okoli 0,36 ter po neenakosti postal primerljiv s Portugalsko kot državo z najvišjo stopnjo neenakosti EU–14. Poleg Estonije, ki je imela že tako daleč najbolj neenako porazdelitev dohodka, se je Ginijev koeficient Litve, Latvije in Poljske povečal v povprečju kar za 0,05, kar je za obdobje treh let ogromno.

Drugi pol oziroma države postopnega prehoda so uspele neenakost obdržati na ravni konca prejšnjega stoletja. Gini se je opazno spremenil le na Slovaškem, medtem ko je v Sloveniji, na Češkem in Madžarskem ostal skoraj nespremenjen.

Povprečje vseh držav skupaj se je seveda dvignilo, in sicer na 0,30. Zaradi visokih stopenj neenakosti držav šok terapije in na drugi strani zmernih stopenj drugih držav se je razpršenost okoli povprečja povečala, kar nakazuje večji standardni odklon obdobja. Posledično se je koeficient variacije dvignil na 0,20 ter se tako glede na prvotno obdobje povečal za 0,09. Divergenca v Giniju med tranzicijskimi državami je bila tako izrazitejša kot pa konvergenca EU–14. Gibanje koeficientov variacije Ginijev prikazuje slika 6 (glej naslednjo stran), kjer je jasno videti, kako se je koeficient variacije tranzicijskih držav večal, v EU–14 pa je njegova vrednost padala.

Slika 6: Gibanje Ginijevih koeficientov EU-14 in tranzicijskih držav v obdobjih osemdesetih, devetdesetih in novem tisočletju

Vir: World Income Inequality 2, 2007

4.3 Veljavnost Kuznetsove hipoteze

Ob preučevanju neenakosti in razvitosti je težko obiti Kuznetsovo hipotezo (glej strani 2, 3, 4), ki smo jo spoznali v prvem delu. Na tem mestu se lahko vprašamo, ali smo bili priča Kuznetsovimi predvidevanjem tudi v državah EU.

Če združimo oba sklopa držav konec osemdesetih let ter naredimo presečno analizo držav po razvitosti in neenakosti, se Kuznetsova hipoteza izkaže za močno verjetno. Najmanj razvite tranzicijske države so imele pred tranzicijo visoko stopnjo enakosti, srednje razvite države, kot so Grčija, Portugalska, tudi Velika Britanija, so imele relativno visoke stopnje neenakosti, medtem ko je bila neenakost v dohodku najrazvitejših skandinavskih držav zopet bolj egalitarna.

Tabela 3 – Ocenjene regresijske funkcije

Regresija	Vsebina modelov					Ocena parametrov			
	R ²	F	df1	df2	Sig.	Konstanta	b1	b2	b3
Linearna	0,134	3,097	1	20	0,094	21,777	0,000		
Logaritemska	0,164	3,931	1	20	0,061	-16,228	4,575		
Inverzna	0,173	4,181	1	20	0,054	30,923	-44283,257		
Kvadratna	0,273	3,570	2	19	0,048	7,798	0,003	-1,12E-007	
Kubična	0,475	5,419	3	18	0,008	59,266	-0,013	1,34E-006	-4,00E-011
Eksponentna	0,147	3,440	1	20	0,078	21,540	1,49E-005		

Neodvisna spremenljivka: Razvitost (merjena z BDP p.c. v PKM 1990)

Odvisna spremenljivka: Ginijev koeficient 1990

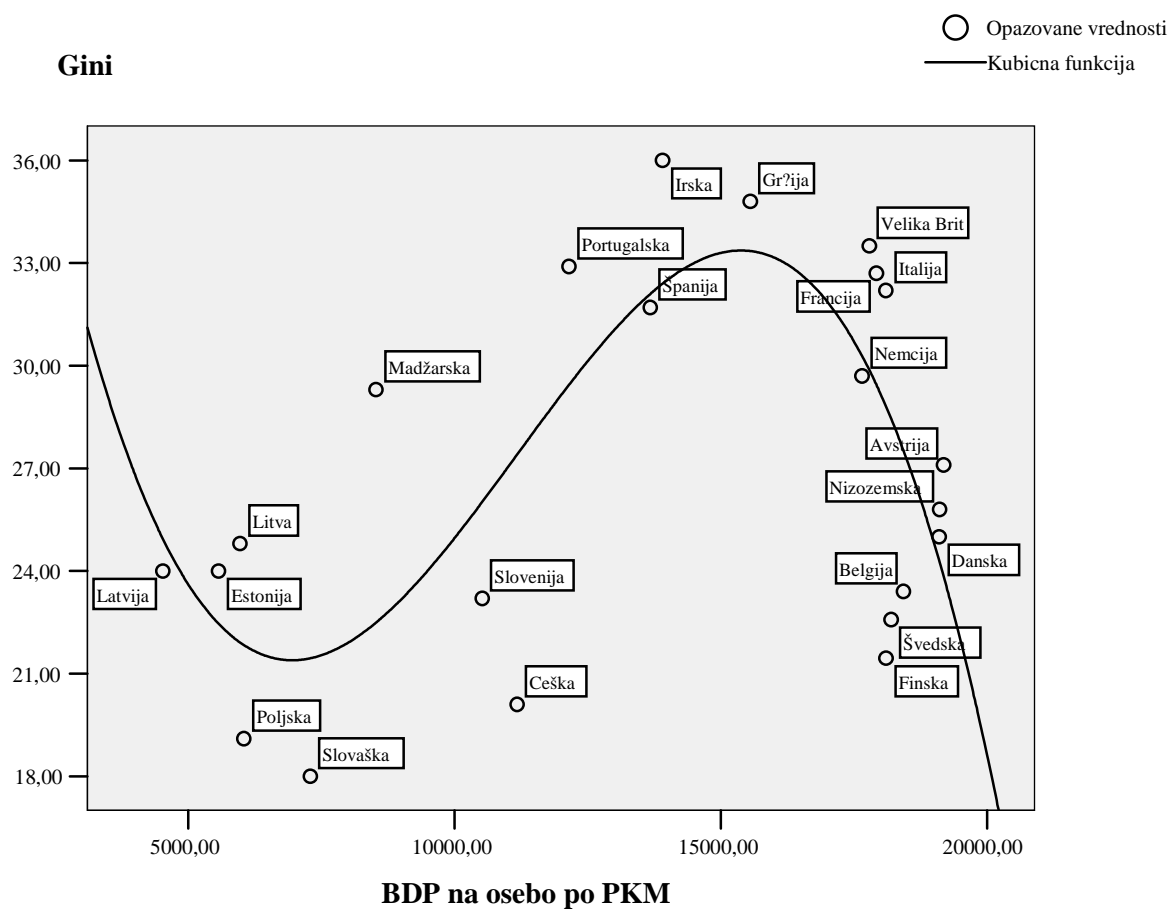
Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database 2, 2007; World Economic Outlook Database 2007

Tabela 3 prikazuje ocenjene regresijske funkcije, izmed katerih bo najprimernejša odražala približek trenda gibanja neenakosti z naraščanjem razvitosti držav. Linearna, logaritemska, inverzna in eksponentna funkcija niso primerne, saj njihovi regresijski koeficienti niso statistično značilni (sig.>0,05). Med kubično in kvadratno funkcijo je primernejša tista, ki ima višjo vrednost determinacijskega koeficienta (R²) ali manjšo vrednost nepojasnjene vsote kvadratov (kubična funkcija 320, kvadratna funkcija 443). To je torej kubična funkcija, prikazana na sliki 7 (glej naslednjo stran). Opozoriti moramo tudi na ordinatno os grafa, ki prikazuje vrednosti Ginijev, in se ne začne pri vrednosti 0 (popolni enakosti). Strm padec krivulje pri visoko razvitih državah namreč daje občutek, da se neenakost na neki stopnji razvoja popolnoma zniža, vendar temu seveda ni tako, in glede na kubično obliko funkcije, je pričakovati ponoven vzpon krivulje v nadaljnjem razvoju najrazvitejših držav¹². Enačbo, ki pripada tej funkciji, je mogoče razbrati iz zgornje tabele in se glasi:

$$GINI=59,266-0,13BDP+1,34*10^{-6}BDP^2-4*10^{-11}BDP^3$$

¹² Dejansko smo v prejšnjih podglavjih videli, da so se stopnje neenakosti v nekaterih najrazvitejših državah po letu 1990 dvignile.

Slika 7: Veljavnost Kuznetsove hipoteze leta 1990

Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database, 2007; World Economic Outlook Database 2007

Kljub temu da naj bi imela Kuznetsova krivulja obliko kvadratne funkcije (grbaste oblike), tudi oblika kubične funkcije daje podporo njegovi tezi. Države, katerih BDP se je gibal okoli 10000 dolarjev, so imele nizke stopnje neenakosti (Gini približno 0,22). Nadalje je bila neenakost v srednje razvitih državah (BDP med 13000 in 17000 dolarjev) dokaj visoka (0,33). Najrazvitejše države, katerih BDP na prebivalca je presežal 18000 dolarjev, pa so imele v tem obdobju Gini približno 0,24.

Opisano dogajanje v prejšnjih podpoglavjih je stanje po letu 1990 pošteno premešalo. Če naredimo presečno analizo za leto 2003, povezanost med razvitostjo in neenakostjo nima več Kuznetsove »grbaste« oblike.

Tabela 4: Ocenjene regresijske funkcije

	Vsebina modelov					Ocena parametrov			
	R ²	F	df1	df2	Sig.	Constant	B1	b2	b3
Linearna	0,086	1,874	1	20	0,186	34,299	0,000		
Logaritemska	0,112	2,518	1	20	0,128	75,089	-4,532		
Inverzna	0,140	3,251	1	20	0,086	25,140	94512,648		
Kvadratna	0,154	1,734	2	19	0,203	46,088	-0,001	2,67E-008	
Kubična	0,192	1,429	3	18	0,267	72,701	-0,005	2,03E-007	-2,45E-012
Eksponentna	0,067	1,429	1	20	0,246	33,544	-5,71E-006		

Neodvisna spremenljivka: Razvitost 2003 (merjena z BDP p.c. v PKM 1990)

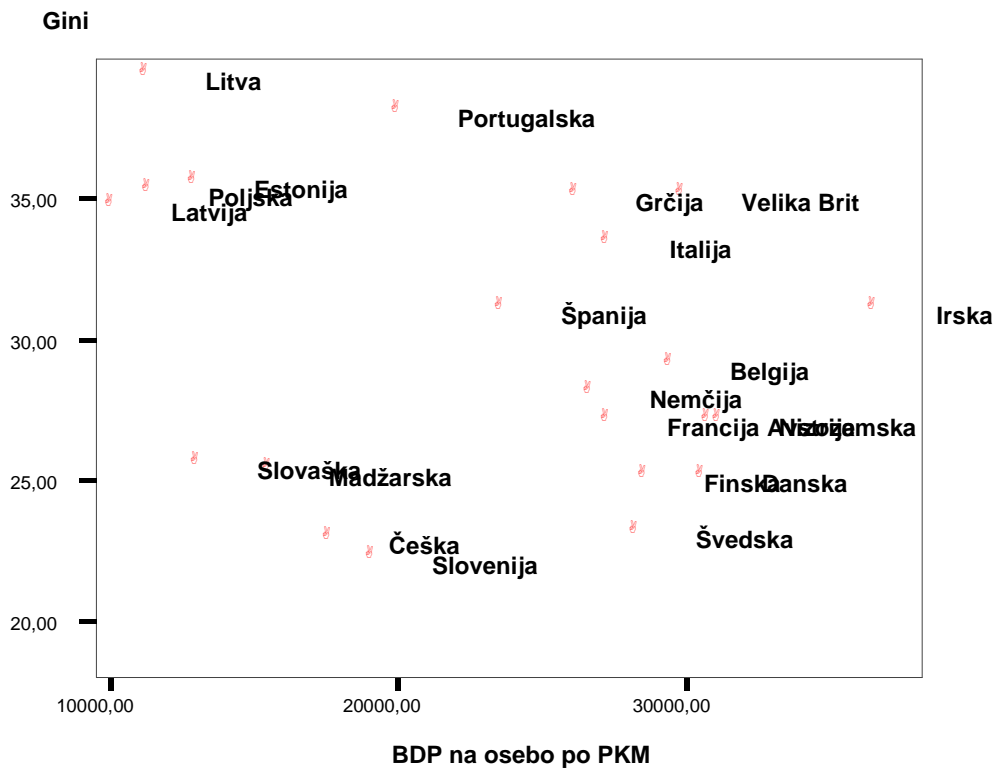
Odvisna spremenljivka: Gini 2003

Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database, 2007; World Economic Outlook Database 2007

Pričakovano je bilo, da se bodo države z razvojem pomikale v sliki 7 (glej prejšnjo stran) po krivulji v desno. To pomeni, da se bo neenakost močno povečala v nižje razvitih državah, kar se je v nekaterih dejansko zgodilo, vendar so po drugi strani nekatere države obdržale višjo stopnjo enakosti, kot je bilo pričakovano. To je morda glavni razlog za dobljene rezultate, ki ne omogočajo regresije, saj ni niti eden izmed regresijskih koeficientov statistično značilen. Neenakost v razvitejših državah se je sicer v večini primerov v skladu z napovedmi znižala, a se je zopet nekoliko dvignila v najrazvitejših državah.

Iz slike 8 na naslednji strani tako ne moremo oceniti funkcije, ki bi nakazovala gibanje točk, lahko pa jasno razberemo divergenco med tranzicijskimi državami in konvergenco med EU-14. Razlika v neenakosti med dvema skupinama tranzicijskih držav je tako več kot očitna, vidi pa se tudi nakopičenost točk, ki predstavljajo države EU-14, čemur je razlog že omenjena konvergenca.

Slika 8: Neenakost in razvitost držav EU leta 2003

Vir: Ginijevi koeficienti – World Income Inequality Database, 2007; World Economic Outlook Database 2007

5 REZULTATI

Iz analize sledi pet bistvenih ugotovitev:

1. Neenakost porazdelitve dohodka se je v državah EU–14 v obdobju 1980–2004 približevala skupnemu povprečju, kar sklepamo na podlagi konvergiranja Ginijevih koeficientov.
2. Razlike v razvitosti držav EU–14 so se prav tako manjšale, torej je konvergirala tudi neenakost v porazdelitvi dohodka med državami EU–14.
3. Tranzicijske države so imele konec osemdesetih let izredno nizke in med seboj primerljive stopnje neenakosti porazdelitve dohodka, kar kaže nizek povprečen Ginijev koeficient držav za tisto obdobje, a so v procesu prehoda v kapitalistično usmerjen sistem to povprečje močno dvignile, torej se je neenakost v državah nasplošno povečala.

4. Medtem ko se je Ginijev koeficient v državah s prehodom šok terapije v povprečju povečal kar za tretjino, so države bolj postopnega prehoda uspele zadržati Gini na zmerni stopnji. To pa pomeni, da so stopnje neenakosti posameznih držav med seboj divergirale oziroma so se med seboj oddaljevale.
5. Leta 1990 so podatki o neenakosti in razvitosti zdajšnjih držav EU potrjevali Kuznetsovo hipotezo, kar pa ne moremo trditi za leto 2003.

Na tem mestu se je potrebno vprašati, kaj je vplivalo na opisan trend zблиževanja stopenj neenakosti med državami EU-14 in kaj na trend oddaljevanja stopenj med tranzicijskimi državami ter v kolikšni meri so države preko davčnega sistema in socialnih transferjev vplivale na prerazdelitev dohodka.

5.1 Faktorji neenakosti

Preučevanje gibanja neenakosti je kompleksno, saj je odvisno od vrste odločitev, sprejetih s strani gospodinjstev, podjetij, organizacij in javnega sektorja, ki predstavljajo endogene faktorje neenakosti, poleg tega pa nanj vpliva še cela vrsta različnih zunanjih (eksogenih) faktorjev. Atkinson (2007), Reuveny in Li (2003) kot eno izmed glavnih eksogenih sil omenjajo globalizacijo, ki naj bi izpostavljala slabo izobraženo delovno silo mednarodni konkurenci, in s tem povečevala neenakost. Caminada in Goudswaard (2001) vidita razloge v nekaterih strukturnih spremembah ekonomskih sistemov, ki so časovno sovpadali s povečanjem neenakosti v zahodnih državah. Razlogi naj bi tako po njunem bili rast neenakosti v zasluženem tržnem dohodku, demografske spremembe, spremembe v številu in sestavi gospodinjstev, ter drugi endogeni faktorji. Zagotovo pa je najpomembnejši endogeni faktor ena izmed funkcij javnih financ, in to je prerazdelitev dohodka. Merjenje vpliva, ki ga ima redistribucijska politika na neenakost v porazdelitvi dohodka, je relativno enostavno, če razpolagamo s podatki o Ginijevih koeficientih, ki temeljijo na bruto in neto dohodkih. Erwik (1998) je na ta način preučeval, kako se spreminja Gini, ko se premikamo od preučevanja zasluženega tržnega dohodka preko bruto dohodka (ta vključuje še socialne transferje) proti razpoložljivemu dohodku (bruto dohodek minus socialni prispevki in davki).

Na Švedskem, Finskem in v Veliki Britaniji naj bi se v zadnjih dveh desetletjih prerazdelitveni učinki davkov in transferjev zniževali, medtem ko so se na Danskem in v Nemčiji povečevali (Erwik, 1998). Te rezultati so skladni z ugotovljenimi trendi gibanja neenakosti omenjenih držav v moji analizi (glej tabelo 1 na strani 19), saj vidimo, da se je v prvih treh državah neenakost močno povečala, na Danskem je ostala konstantna, na nizki stopnji, medtem ko se je v Nemčiji stopnja neenakosti zniževala. Še bolj se dobljeni rezultati v diplomskem delu ujemajo z rezultati Morrissona in Murtina (2004), ki v svojem prispevku »*History and Prospects Of Inequality Among Europeans*« ugotavljata trend konvergiranja neenakosti tako znotraj držav kot med državami EU. Poleg že omenjenih faktorjev, ki povečujejo neenakost (globalizacija, nižanje vloge redistributivne politike, recesija in povečanje brezposelnosti), omenjata tudi faktorje, ki so delovali in še delujejo v prid zmanjševanja neenakosti porazdelitve dohodka. Proces evropske integracije, kohezijska politika in strukturni skladi ter vloga avtomatičnih stabilizatorjev prerazdelitvene politike so imeli pomembno vlogo pri omenjeni konvergenci. Avtomatski stabilizatorji naj bi delovali tako, da v časih recesije, ko se stopnja neenakosti poveča, postane prerazdeljevanje pomembnejše in s tem delno odpravi slabosti recesije. Omenita še fiskalno konkurenco kot potencialno rešitev za revnejše države. Hitra in visoka rast Irske ter nadalje z njo višja razvitost in nižanje stopnje neenakosti v porazdelitvi dohodka naj bi bila posledica ugodne davčne politike na začetku osemdesetih let, ko jim je uspelo privabiti tuje investicije in visoko izobraženo delovno silo.

Glede na konvergenco stopenj neenakosti lahko torej sklepamo, da so bili omenjeni faktorji, ki delujejo v prid povečanju neenakosti, v večji meri prisotni v prvotno egalitarnih državah. Nasprotno so faktorji, ki zmanjšujejo neenakost, prevladovali v manj egalitarnih državah. V začetku močno egalitarne pa so bile tudi tranzicijske države, ki so bile zaradi prehoda v nov sistem izpostavljene drugačnim faktorjem povečevanja neenakosti, kot smo jih navedli pri EU-14.

Milanovic (1999) je preučeval razloge za spremembe v porazdelitvi dohodkov, ki so bile plod tranzicije. Poleg Rusije in Bolgarije, ki jih ni v moji analizi, je njegova raziskava zajemala še Slovenijo, Madžarsko, Latvijo in Poljsko. Skladno z mojimi rezultati tudi njegovi kažejo visok porast neenakosti na Poljskem in v Latviji ter le zmernejše povečanje neenakosti v Sloveniji in na Madžarskem v prvih nekaj letih tranzicije.

Pred tranzicijo je v državah prevladoval državni sektor, kjer je bila porazdelitev plač med zaposlenimi bolj enakomerna, kot je bila ta v manjštevničnem zasebnem sektorju. Kljub vsemu je to predstavljalo le en del celotne neenakosti (znotrajsektorska neenakost), drugi del pa je predstavljala neenakost v dohodkih med sektorji. Iz tega sledi, da se bo neenakost na državnem nivoju spremenila, bodisi če se bo povečala neenakost v plačah znotraj sektorja bodisi če se bo spremenila struktura zaposlenosti med sektorji (npr. več zaposlenih v privatnem sektorju kot v državnem). Tranzicija je dejansko skrčila prevladujoč srednji sloj, ki so ga predstavljali zaposleni v državnem sektorju, približno za polovico. Del teh se je tako priključil (višjemu) zasebnemu sektorju, drugi so postali brezposelni in tako prispevali k povečanju revnejšega sloja. To naj bi bil eden izmed temeljnih faktorjev za dvig stopenj neenakosti, ki smo jim bili priča. Podatki kažejo, da se je na Poljskem in predvsem v Latviji močno zmanjšala zaposlenost državnega sektorja, hkrati pa sta narasla zaposlenost v zasebnem sektorju in število upokojencev. Drug faktor, ki je imel signifikanten vpliv na povečanje neenakosti, pa je naraščanje neenakosti v plačah oziroma drugih dohodkih (plače v zasebnem sektorju, pokojnine in socialni transferji). Neenakost v plačah, tako v javnem kot v zasebnem sektorju, se je najbolj povečala v Latviji, medtem ko je bilo moč zaznati dokaj visok porast neenakosti v plačah javnega sektorja na Poljskem. Na Poljskem so se zelo povečale tudi razlike v pokojninah, medtem ko so se nasprotno te razlike povsem znižale v Latviji. V Sloveniji in na Madžarskem so bile spremembe v plačah in pokojninah manj občutne.

Omenjena faktorja sta torej različno intenzivno delovala v preučevanih državah. Predstavnic prehoda šok terapije (Latvija in Poljska), katerih neenakost v porazdelitvi dohodkov se je močno povečala s tranzicijo, sta doživeli večje spremembe tako v strukturi sektorjev kot tudi v porazdelitvi dohodkov znotraj sektorjev. Po drugi strani sta Slovenija in Madžarska občutili bolj blage spremembe, sicer v isti smeri, kar se odraža v nižjem porastu neenakosti porazdelitve dohodkov na državnem nivoju.

SKLEP

Naraščajoča vloga strukturnih in kohezijskih skladov EU napoveduje težnjo po manjšanju neenakosti v razvitosti med članicami Unije. Del povečanja je sicer moč pripisati večjim razlikam, ki so nastale z vključitvijo 12 novih članic od leta 2004 dalje, pa vseeno povečanje skladov odraža tudi neko zavedanje o slabosti prevelikih razlik med regijami. Tako na ravni EU kot na ravni posameznih držav se zavedajo, da brez prerazdeljevanja ne gre, vprašanje je le, do kolikšne mere je to prerazdeljevanje učinkovito.

Iz rezultatov analize sledi, da se najrazvitejše države med seboj približujejo tako po stopnji razvitosti kot po stopnji neenakosti porazdelitve dohodka znotraj držav. Zanimivo bi bilo oceniti kolikšen delež tega trenda je moč pripisati integraciji EU, saj z gotovostjo lahko trdimo, da so večja povezanost med državami, prost pretok dela in kapitala ter različni skladi, igrali pomembno vlogo pri opisanem procesu konvergiranja. Povprečna stopnja neenakosti znotraj članic EU, ki jo merimo s povprečjem Ginijevih koeficientov, je že več kot 20 let stabilna in se giblje okoli 0,29. V primerjavi z ZDA, kjer se Gini giblje okoli 0,40, in Japonsko z Ginijem nad 0,35 (visok porast neenakosti v zadnjem desetletju), je ta porazdelitev egalitarna.

Glede tranzicijskih držav bi težko zagovarjali kakršenkoli vpliv EU na stopnje neenakosti in razvitosti, saj so se šele nedavno vključile v bolj intenziven proces integracije. Visok porast neenakosti znotraj držav pripisujemo v veliki meri prehodu iz socializma v kapitalizem, ki je ponekod v primerjavi z visokimi stopnjami egalitarnosti iz časov socializma povzročil pravo dohodkovno polarizacijo družbe.

Če sledimo napovedim nekaterih teoretikov (Kuznets, Beckfield), potem lahko v razvitih državah EU-14 pričakujemo nadaljnjo konstantnost oz. minimalno zniževanje povprečja Ginijevega koeficienta, hkrati pa še nekoliko manj odstopanj držav od povprečja EU. Nadaljnjo konvergenco bi tako omogočilo nižanje visokih stopenj neenakosti, predvsem na Portugalskem ter v manjši meri v Grčiji in Veliki Britaniji, hkrati pa povečanje neenakosti v najegalitarnejših državah, kot sta Danska in Finska.

Bolj diverzificirano gibanje neenakosti in razvitosti lahko pričakujemo v tranzicijskih državah. Ali bo uspelo državam radikalnejšega prehoda v kapitalizem po nekakšnem zgledu Irske privabiti kapital, omogočiti rast in nato znižati visoko neenakost, ki smo ji priča danes? Kaj bo z neenakostjo v državah, kjer integracija poteka zelo hitro (npr. vstop Slovenije v EMU, leta 2009 Slovaška)? Kako strukturni in kohezijski skladi vplivajo na stanje v državah? Sprotno, poenoteno in natančno merjenje neenakosti bo v prihodnosti zagotovilo odgovore na marsikatero nejasno vprašanje, kar bo še dodatno izboljšalo politike držav in EU glede prerazdelitve dohodkov.

LITERATURA IN VIRI:

1. Ahluwalia, M. (1977). Inequality, Poverty and Development. *Journal of Development Economics*, 3 (4), 307–342.
2. Alesina, A. & Rodrick, D. (1994). Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 109, 465–490.
3. Alvarez–Rivadulla, M. & Babones, S. (2007). Standardized Income Inequality Data for Use in Cross-National Research. *Sociological Inquiry*, 77 (1), 3–22.
4. Atkinson, A. (1970). On the Measurement of Inequality. *Journal of Economic Theory*, 2, 244–263.
5. Atkinson, A. (2007). The distribution of earnings in OECD countries. *International Labour Review*, 146 (1-2), 41–60.
6. Beckfield, J. (2006). European Integration and Income Inequality. *American Sociological Review*, 71, 964–985.
7. Caminada, K. & Goudswaard, K. (2001). International trends in income inequality and social policy. *International Tax and Public Finance*, 8 (4), 395–415 .
8. Collier, P & Hoeffler, A. (1998). On economic causes of civil war. *Oxford Journals*, 50 (4), 563–573.
9. Cowel, F. (2000). *Measuring Inequality*. (3th Edition). Najdeno 3. maja na spletnem naslovu
http://darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf
10. Cramer. C. (2000). Inequality, Development and Economic Correctness. Najdeno 30. aprila na spletnem naslovu
<http://www.soas.ac.uk/economics/research/workingpapers/28869.pdf>
11. Deininger, K. & Squire, L. (1996). A New Data Set of Measuring Inequality. *World Bank Economic Review*, 10 (3), 565–591.
12. Deininger, K. & Squire, L. (1998). New ways of looking at old issues: inequality and growth. *Journal of Development Economics*, 57, 259–287.
13. Erwik, R. (1998). The Redistributive Aim of Social Policy. Comparative Analysis of Taxes, Tax Expenditure Transfers and Direct Transfers in Eight Countries. *LIS Working Paper Series 184*, Luxembourg.
14. Furman, J. & Stiglitz (1998). Economic Consequences of Income Inequality. *Proceedings*, 221–263.

15. Kaldor, N. (1957). Alternative Theories of Distribution. *Review of Economic Studies*, 23, 83–100.
16. Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45 (1), 1–28.
17. Mencinger, J. (2000). Deset let pozneje tranzicija – uspeh, polom ali nekaj vmes? *Gospodarska gibanja*, 317, 25–42.
18. Milanovic, B. (1999). Explaining the increase in inequality during transition. *Economics of Transition*, 7 (2), 299–341.
19. Morrisson, C. & Murtin, F. (2004). History and Prospects Of Inequality Among Europeans. Najdeno 5. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.stanford.edu/~murtin/ArticleJan04.pdf>
20. Pak Hung, M. (2000). Income Inequality and Economic Growth. *Kyklos*, 53 (3), 293–316.
21. Pasinetti, L. (1962). Rate of Profit and Income Distribution in Relation to the Rate of Economic Growth. *Review of Economic Studies*, 29, 267–279.
22. Reuveny, R & Li, Q. (2003). Economic openness, Democracy, and Income Inequality. *Comparative Political Studies*, 36 (5), 575–601.
23. Siebert, H. (1998). Commentary: Economic Consequences of Income Inequality. Najdeno 2. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.kc.frb.org/publicat/sympos/1998/S98siebert.pdf>
24. Senjur, M. (2002). *Razvojna ekonomika: teorije in politike gospodarske rasti in razvoja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani.
25. Stanovnik, T. (2004). *Javne finance*. (3. izdaja) Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani.
26. Stanovnik, T. & Verbič, M. (2005). Prispevek k analizi dohodkovne neenakosti v Sloveniji. *IB revija*, 1, 50–64.
27. World Economic Outlook Database (2007) - International Monetary Fund. Najdeno 15. Aprila na spletnem naslovu <http://imf.org/external/pubs/ft/weo/2007/01/data/index.aspx>
28. World Income Inequality Database 2 (WIID second edition). World Institute for Development Economics Research, April 2007.
29. Wyplosz, C. & Baldwin, R. (2004). *The Economics of European Integration*. (2nd edition) Berkshire: Mcgraw-Hill Education.